

**T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı**

**AVRUPA KENTSEL ŞARTI İŞİĞİNDA ATAŞ LOJMANLARININ
İNCELENMESİ**

Ayşe Banu ŞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2014

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

AVRUPA KENTSEL ŞARTI İŞİĞİNDA ATAŞ LOJMANLARININ İNCELENMESİ

Ayşe Banu ŞEN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2014

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Avrupa Kentsel Şartı Işığında ATAŞ Lojmanlarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel etik kurallara ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini onurumla doğrularım.

14.10.2014

A.Banu ŞEN

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ayşe Banu Şen tarafından hazırlanan Avrupa Kentsel Şartı Işığında ATAŞ lojmanlarının İncelenmesi başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Üye

Yrd. Doç. Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR
(Danışman)

Üye

Doç. Dr. S. Ulaş BAYRAKTAR

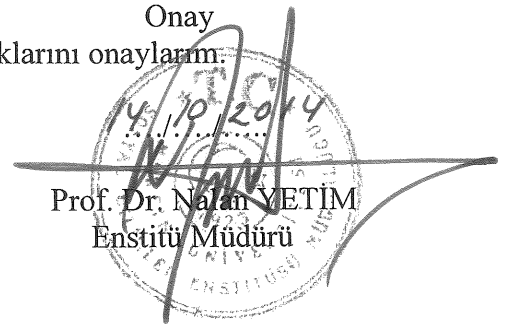
Üye

Yrd. Doç. Dr. Fikret ZORLU

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

Onay

Prof. Dr. Nalan YETİM
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Anadolu Tasviyehanesi AŞ (ATAŞ) bünyesinde kurulan lojmanlar kent hakkı alanında en önemli belgelerden birisi sayılan Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi tarafından kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı kapsamında yer alan birçok ilkeyi içinde barındıran yaşam alanı ya da kent olarak ifade edilebilir.

Tez çalışmamın her aşamasında maddi ve manevi desteklerini asla esirgemeyen sevgili aileme, değerli ATAŞ lojman sakinlerine; Okşar ailesi, Serçe ailesi, Özoral ailesi, Yılmaz ailesi, Safa ailesi ve Aktan ailesine, hocalarım Sayın Yrd. Doç Dr. Bediz YILMAZ BAYRAKTAR'a ve Sayın Yrd. Doç Dr. Fikret ZORLU'ya, görüş ve önerilerinden yararlandığım, fikirleri ile tez çalışmalarına yardımcı olan, her konuda bana yol gösteren tezin bu noktaya gelmesinde büyük destek veren ve tezin her aşamasında zamanını bana ayıran Sayın Doç. Dr. S. Ulaş BAYRAKTAR'a, teşekkürlerimi sunarım.

ATAŞ lojmanı sakinlerinden sevgili dedem Hayrettin YILMAZ'a ve sevgili anneannem Leman YILMAZ'a verdikleri tüm emekler ve sundukları tüm olanaklar için sonsuz saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

AVRUPA KENTSEL ŞARTI IŞIĞINDA ATAŞ LOJMANLARININ İNCELENMESİ

Mersin’de 1960’lı yıllarda kurulmuş ve 2000’li yıllarda rafineri faaliyetine son verilmiş olan ATAŞ’ta çalışanlar ve aileleri için lojman inşa edilmiştir. Zamanının ilerisinde sosyal, sportif, kültürel imkanlarının yanı sıra konutların sağlam yapıları ve güvenliği ile dikkat çeken lojman aynı zamanda Avrupa Kentsel Şartı bünyesindeki ilkelerin birçoğunun hayata geçtiği bir mekandır. Lojman sahasının bir kısmı ATAŞ faaliyetinin sona ermesinin ardından 2008 yılında “Mersin-Akdeniz Kentsel Yenileme Projesi” kapsamında imzalanan ek protokolle kamulaştırılarak Toplu Konut İdaresine (TOKİ) devredilmiştir.

Türkiye’de son yıllarda inşa edilen konut türlerinin en yaygınlarından biri kapalı konut siteleridir (*gated community*). 1990’lı yıllardan itibaren ülkemizin konut politikasının önemli aktörlerinden olan TOKİ aracılığı ile inşa edilen konutların büyük kısmı site özelliği göstermektedir. ATAŞ lojmanları her ne kadar site-kapalı konut olması bakımından TOKİ konutlarına benzese de genel özellikleriyle TOKİ ile ayrılan birçok yanı bulunan bir yaşam merkezidir.

Çalışmada Türkiye’deki konut politikaları, kentsel dönüşüm süreci, Avrupa Kentsel Şartı bağlamında ATAŞ konutlarının incelenmesi hedeflenmiştir.

ABSTRACT**ANALYSIS OF ATAŞ MASS HOUSING WITHIN THE FRAMEWORK OF THE
EUROPEAN URBAN CHARTER**

ATAŞ, founded in 1960's and ended its refinery activity in 2000's built mass houses for its employees and families. These Mass houses complex taking attention by its strong buildings and security besides its cultural, social and sportive facilities beyond its time. In addition to these it was fulfilling most of the European Urban Charter principals. After ATAS refinery's service ending in 2008 some part of ATAŞ mass housing area has been nationalized and given to TOKI (Housing Development Administration of Turkey) by an additional protocol signed under Mersin Mediterreanean Urban renewal project.

In recent years one of the common, housing types built in Turkey are 'gated communities'. Most of the housings built by TOKI, one of the important actors in Turkey since 1990's, show gated community characteristics. Although ATAŞ mass houses are similar to TOKI housings in terms of being a gated community, they are separated from each other by their general characteristics.

This work aims at analyzing Turkey's housing policy, urban transformation and ATAŞ mass houses under European Urban Charter.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TABLOLAR	vi
FOTOĞRAFLAR	vi
HARİTALAR	vi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	4
I. TÜRKİYE’DE KONUT POLİTİKALARININ TARİHÇESİ	4
I.1. 1923-1950 Dönemi.....	5
I.2. 1950-1980 Dönemi.....	10
I.3. 1980-2002 Dönemi.....	16
I.4. 2003 ve Sonrası	21
I.5. Kapalı Konut Siteleri (<i>Gated Community</i>) Kavramı.....	27
I.5.1. Kapalı Siteler Üzerine Değerlendirmeler	31
I.5.2. Mersin ATAŞ Lojmanları.....	33
II. BÖLÜM	41
II. AVRUPA KENTSEL ŞARTI	41
II.1. Kent Hakkı	41
II. 2. Avrupa Kentsel Şartı Gelişimi	43
III. BÖLÜM	51
III. AVRUPA KENTSEL ŞARTI İLKELERİ AÇISINDAN LOJMAN SAHASININ İNCELENMESİ	51
III.1. Güvenlik	51
III.2. Fiziksel Alan.....	56
III.3. Sağlık	61

III.4. Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme	64
III.5. Yerleşimlerde Kültürlerarası İletişim	70
SONUÇ	75
KAYNAKÇA.....	78

TABLolar

Tablo 1: Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım	16
--	-----------

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Güneykent, Mersin.....	20
Fotoğraf 2: ATAŞ Lojman Sahası, Yukarıdan Görünüm.....	35
Fotoğraf 3: Ataş Lojmanı Balkon Örneği	54
Fotoğraf 4: Ataş Konut,.....	60
Fotoğraf 5: Çocuk Parkı,.....	66
Fotoğraf 6: Basketbol Sahası,.....	66
Fotoğraf 7: Ataş Havuz	68
Fotoğraf 8: ATAŞ Kulüp,.....	69

PLANLAR

Plan 1: Mersin Haritasında Ataş’ın Konumu, Kaynak: Google Earth	34
Plan 2: ATAŞ Lojman Sahası Planı	36

GİRİŞ

Konut ihtiyacı sadece dört duvarı çevrili bir alanda yaşama anlamından çok daha kapsamlı bir mevhumdur. Konut, insanların barındıkları, günlük yaşamlarını geçirdikleri yer değil, aynı zamanda duygusal bağlarla bağlandıkları bir yaşam alanıdır. Sosyal, ekonomik ve siyasal değişimler konut ve konut tercihleri üzerinde birçok etki yaratmıştır.

Cumhuriyetin ilanından beri Türkiye'deki konut sorunu için çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Özellikle 2000'li yıllardan sonra hız kazanan konut inşaatlarının hem ekonomik hem de sosyal hedeflere ulaşmakta önemli bir aracılık görevi yaptığı söylenebilir. Konut sorunu; memur konutları, lojmanlar, kooperatifler, özel sektör eliyle konut inşası gibi birçok şekilde çözülmeye çalışılmıştır. Zaman içerisinde ülkemizdeki sosyo-ekonomik ve siyasi yapıdaki değişimlerle sunulan konut tipleri ve konut imkanlarında da farklılıklar gözlenmeye başlamıştır. Son yıllarda yapılan araştırmalara göre kapalı konut siteleri (*gated community*) olarak adlandırılan konut tipi en çok üretilen konut tiplerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Kentlerin gelişmesiyle yaşanmaya başlayan bir takım değişimler sonucunda, Avrupa'da kent yaşamının iyileştirilmesine yönelik çeşitli yasal düzenlemeler ve anlaşmalar yapılmıştır. Avrupa Yerel ve Bölgesel Kongresi 1992 yılında kentlerde yaşam kalitesinin yükseltilmesini hedef alan Avrupa Kentsel Şartı'nı yerel yönetimlerin imzasına açmıştır.

Türkiye'nin son yıllardaki gelişen şehirlerinden Mersin'de 1960 yılında kurulmuş olan ATAŞ rafinerisi çalışanlarının kullanımına açık olan ATAŞ lojmanları, gerek fiziksel gerekse de sosyal özellikleriyle Avrupa Kentsel Şartının birçok maddesiyle ilişkilendirilebilecek özellikler göstermektedir. Bir yaşam alanı olarak

tanımlayabileceğimiz ATAŞ lojmanları, 1960'lı yıllarda kurulmuş ve dönemin çok ilerisinde fiziksel, sosyal ve kültürel imkanlara sahip bir yaşam merkezi olarak tanımlanabilir.

Çalışmada Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen süreçte Türkiye'deki konut politikaları üzerinde durulmuş, çıkarılan yasalar, düzenlenen yönetmelikler incelenmiştir. Konut sektörünün son yıllardaki en önemli aktörlerinden TOKİ'nin bu süreçte ortaya çıkışı ve TOKİ konutları incelenmiştir. TOKİ'nin de inşa ettiği ve son yıllarda en çok tercih edilen inşaat türü olan "kapalı konut"lar ve bu tip inşaatlara yapılan eleştiriler üzerinde durulmuştur.

Konut politikalarını incelerken ele aldığımız Avrupa Kentsel Şartı ilkelerinin sadece soyut bir haklar söylemi olarak okumakla yetinmeyip, bunu somut kamu politikaları üzerinden tartışmanın büyük bir önem arz ettiği düşünüldüğünden Avrupa Kentsel Şartı, ATAŞ örneğinde somut olarak incelenmeye çalışılmıştır. Avrupa Kentsel Şartı'nın tüm maddelerini ele alacak şekilde yapılan henüz böyle bir çalışma olmamasının yanı sıra, Türkiye'de devam eden kentleşme ve konut politikalarının karar ve uygulama süreci, bu çalışma bağlamında ATAŞ deneyimiyle en başından itibaren ele alındığı için ilgili yazına özgün ve önemli bir katkı da yapacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın temel araştırma sorularını şu şekilde özetlemek mümkündür;

- Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından günümüze konut politikaları neledir? Bu politikalar, konut üretimini nasıl etkilemiştir?
- ATAŞ lojman sahasının sunduğu yaşam alanının, Avrupa Kentsel Şartı ilkeleri ile gösterdiği benzerlikler nelerdir?

"Mersin-Akdeniz Kentsel Yenileme Projesi" kapsamında kamulaştırılarak TOKİ'ye devredilen ATAŞ sahası için öngörülen yeni kullanım ve imar modelinin Avrupa

Kentsel Şart ilkeleri bağlamında tartışılması hedeflenmektedir. Araştırmanın hipotezi, ATAŞ lojman sahasının korunması, hâlihazırda korunmuş olan sosyal alanlar, sağlık tesisleri, yeşil alan ve çevre düzenlemesi ile fazla bir yatırıma gerek olmaksızın tekrar faydalanılmasına vesile olunabileceğidir.

Türkiye’de konut politikasının önemli aktörlerinden TOKİ’nin yeni yaşam alanı inşası için yıkmayı hedeflediği ATAŞ lojman sahasının şu anki durumu karşılaştırmalarla açıklanmıştır.

Çalışma yapılırken Avrupa Kentsel Şartı ilkeleri, ATAŞ lojman sahası yaşam koşullarının incelenmesinde ve değerlendirilmesinde ana referans olarak kullanılmıştır. TOKİ, konut politikaları, kentsel dönüşüm, kent hakkı konularında arşiv ve literatür çalışması yapılmıştır. Literatür taramasının kapsamı, basın, resmi belgeler, çeşitli kitap, makale, gazete ve web sayfaları olmuştur. Şu anda kullanılmayan ATAŞ lojman sahasının eski sakinleri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır ve eski arşivlerinden yararlanma olanağı bulunmuştur. ATAŞ eski sakinlerinin deneyim ve gözlemlerine başvurulmuştur. Anket soruları Avrupa Kentsel Şart ilkeleri ile ilişkilendirilerek hazırlanmıştır. ATAŞ’ın kullanıma kapalı olmasından dolayı saha içerisinde gözlem yapılamamıştır. Çalışmada fotoğraf, harita gibi görsel öğelere de yer verilerek, ATAŞ’ın fiziki yapısının tanıtımında anlatım güçlendirilmek istenmiştir.

Üç bölümden oluşan çalışmada; 1. Bölümde Türkiye’de konut politikaları, bu politikaların en önemli aktörlerinden TOKİ incelenmiş, 2. Bölümde Avrupa Kentsel Şartı, ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise ATAŞ konutları ayrıntılı olarak anlatılmış ve Avrupa Kentsel Şartı ilkelerini içinde barındıran maddeleri tartışılmıştır.

I. BÖLÜM

I. TÜRKİYE'DE KONUT POLİTİKALARININ TARİHÇESİ

Barınma hakkı ve barınma gereksinimi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan ve bu bildirgeye göre sadece konutun varlığı ile sınırlı olmayan, insanların en temel gereksinimlerinden biridir. Barınma gereksiniminin karşılanması ve hakkın gerçekleşmesi, insanın başını sokacak bir barınağının olmasından ibaret değildir. Barınma için söz konusu edilen konutun güvenli, altyapı hizmetleri sağlanmış, ısı, ışık ve havalandırması yeterli, sağlık koşullarına uygun, insanın çalışma, sağlık, eğitim, çevre gibi haklarını kullanmasına olanak tanıyan bir yaşam ortamına sahip ve herkesçe ulaşılabilir olması gerekmektedir (Çoban, 2012).

Türkiye'de konut ve barınma, Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar gündemde olmuş ve 1950'li yıllardan sonra da çözülmesi gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Çıkarılan anayasalar, kanunlar, uygulanmaya çalışılan kalkınma planları kentlerde yaşanan barınma sorununu çözmeye ya da çözüme destek olma amacını güder. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de konut sorununa devlet tarafından çözüm yolları aranmış ve çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeni Türkiye'nin yapılanmasında karşılaşılan birçok sorunun yanı sıra konut sorunu da dikkat çekmiştir (Sey, 1998). Bu dönem öncesinde mabet, saray, kaleden başlamış olan konutun Cumhuriyet sonrasında şimdiki mevzusu "ev"dir (Ünsal, 1935).

Türkiye'de konut sorununa çözüm yollarından birisi konut üretimi olarak görülmüştür. Bu çözüm süreçleri: Gecekondu süreci, yap-satçılık ve toplu konut olarak sıralanabilmektedir (Tekeli, 1996). Cumhuriyetin ilanından günümüze konut politikaları incelenirken bu çözüm süreçleri hakkında da bilgi verilecektir.

Konut politikalarında devletin üç türlü rolü bulunmaktadır:

1. Devletin doğrudan konut yapımcısı olması,
2. Devletin dolaylı etkileme yoluna gitmesi (imar kurallarına uyulmasını koordine etmek, konut büyüklüklerine sınırlar getirmek, arsalar üzerinde değer artışlarını vergilendirmek...)
3. Devletin değişik türde etkileme yoluna gitmesi (uygun koşullarda arsa arzı, konut kredileri...) (Tekeli, 1996).

Bu bölümde Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar uygulanmaya çalışılan konut politikaları ve kentleşme süreçleri incelenecek, aynı dönemlerde Mersin’de görülen gelişmelere de değinilecektir.

Sürdürülen politikalar dört dönemde ele alınacaktır. 1923-1950 Dönemi, 1950-1980 Dönemi, 1980-2002 Dönemi ile 2003 ve Sonrası. Bu bölümler ele alınırken Türkiye’de inşaatın 2000’li yıllardaki en önemli aktörü olan TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) ve son yıllarda ülkemizde sıklıkla görülen kapalı konut siteleri ile ilgili bilgi verilecektir.

I.1. 1923-1950 Dönemi

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte ülkenin siyasal ve ekonomik açıdan yeniden inşasına girişilmiştir. Bu dönemde, kırsal alanlarda ve birkaç orta büyüklükteki kentte barınma sorununun çözümüne yönelik bir konut politikasının varlığından söz edilemez. 1923-1950 yılları arasında durağan bir seyir izleyen kentsel nüfusun büyüklüğü, nüfusun köylerde toplanmış olması gibi sebeplerden dolayı barınma sorununun öncelikli bir politika olarak görülmesine gerek görülmemiş, kısaca barınma ülke genelinde toplumsal bir sorun olarak ele alınmamıştır; bireyler barınma gereksinmelerini kendi çabalarıyla gidermeye çalışmıştır (Çoban, 2012).

1950’li yıllara kadar nispeten az olan nüfus artışı ve göç, devletin yalnızca sayısı hızla artan kamu çalışanlarının konut sorununa yönelik politikalar izlemesine yol açmıştır. Bu dönem çıkan birçok yasanın önceliği memurların konut sorununu çözmek olmuştur. 1928 tarihli ve 1352 sayılı memur apartmanları ve resmi binaların yapımı için Maliye Bakanlığı’na yetkili kılan; 1929 tarihli ve 1452 sayılı ‘Memurlara Konut Tazminatı Ödenmesi’ hakkındaki kanun yürürlüğe girmiştir. 1944 tarihli ve 4626 sayılı ‘Memur Meskenleri İnşa’ hakkındaki kanunla da memur konutları yapımı devletin görevleri arasına girmiştir.

Bunun yanında mübadeleyle gelen nüfusun yerleşimi için 1923 yılında çıkarılan ‘Mübadele, İmar ve İskân Kanunu’ çıkarılmış, Yunanistan’dan anavatana gelecek Türklerin konut edinmesini hedeflemiştir. İlk 10 yıl içinde 100.000 olmak üzere 1945 yılına kadar yurda geri dönüş yapanlar için 132.150 konut üretilmiştir (Markoç, 2012).

1939 yılında konut ilk kalkınma planına dahil edilmiştir. Tüm bu gelişmeler mevcut sorunu çözmeye yeterli olmamıştır. İnşa edilen apartman tarzı yüksek katlı konutlar (3-4 kat) inşasının teknik yetersizlikler nedeniyle pahalı olması (1930’ların önemli bir bölümünde, Türkiye’deki inşaat sanayi çok yoksun durumdadır) ve maliyetlerin yüksekliğinden dolayı hedef kitlesi memur, işçi ve dar gelirli kesimin bütçesini aşmıştır. 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı belediye yasasıyla belediyeler, pek çok kentsel hizmet gibi konut sağlanmasında da sorumlu tutulmuş ancak kaynak ve personel sıkıntısı nedeniyle bu konuda başarılı olamamışlardır (Yörükoğlu, 2009).

Cumhuriyet’in ilanını takip eden yıllardan itibaren konut ve konut sorununun çözümü için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Endüstrileşen bazı Anadolu kentlerinde oluşan konut açığını karşılamakta bireysel konut üretiminin yetersiz kalması üzerine, 1930’lardan itibaren iki yeni konut sunum biçimi gündeme gelmiştir:

- Konut Kooperatifçiliği,
- Lojman Konutlar,

Bu yeni konut sunum biçimlerinden konut kooperatifçiliği modeli, Batı'da konut sorununu doğrudan yaşayan kesimlerce bir sosyal dayanışma aracı olarak üretilirken, Ülkemizde mülk konut üreten bir yapılanma haline gelmiştir (Tümer, 2006).

Cumhuriyetin ilk yıllarında çok tercih edilen bir barınma tercihi olmamasına rağmen, bu dönemde kooperatifler de barınma sorununa çözüm olarak görülmüştür. Öncelikle sayıları attırılan memurların barınma sorununun çözümü için kooperatif kurulabilmesi olanağı sağlanmış, sonrasında da Maliye Bakanlığı'na memur konutu yapma izni verilmiştir. 1925 tarih ve 586 sayılı kanunla memurların konut sorununu çözmek hedeflenmiştir. Buna göre, konut kooperatifleri kurmaları için memurlara aylıklarının yarısı kadar avans verilmiştir (Markoç, 2012).

İlk kooperatif örneği 1935 yılında kurulan "Ankara Bahçelievler Yapı Kooperatifi" dir. Cumhuriyetin ilanı ile 1960 arasında devlet eliyle sürdürülen sanayileşme büyük önem kazanmaya başlamıştır. Bürokrat, memur ve işçilerin konut ihtiyacının çözümü, geniş döneme yayılmış ve düşük taksitli ödemelerle inşa edilmiş konutların satılması ya da lojman modelinin benimsenmesi şeklinde olmuştur (Sey, 1998).

İkinci konut sunum biçimi ise lojman konutlardır. İlk etapta askeri personel ve bürokratlar için üretilmiş olan bu konutlar, daha sonra fabrikalarda çalışan nitelikli personele yönelik olarak da üretilmiştir (Tümer, 2006).

Lojmanlar, çalışan kesimin barınma ihtiyacının karşılanması açısından önemli bir konut sunum modeli olmuştur. 1960 yılına kadar lojmanlar, yasal ve siyasal düzenlemelerde, memur meskeni olarak ifade edilirken, sonrasında sosyal mesken-lojman ifadesine yer verildiği görülmüştür (Coşgun, Aydın ve Uzungör, 2011).

Sümerbank Ereğli, Karabük, Kayseri, Hereke, Sivas ve İzmit fabrikaları örneklerinde bu alanlar mahalle ölçeğinde tasarlanmıştır. Bu mahallelerde işçi evleri, kadın ve erkek bekâr işçi pavyonları, ilkokul, hal, kreş, çocuk bahçesi, spor sahaları, gerekli durumlarda banyo ve işçi pavyonları gibi tesisler de yer almıştır. Her evin kendine ait en az 250 m² bahçesi bulunmasına özen gösterilmiştir. İş Bankası ve Devlet Demiryolları'nda da benzer nitelikte uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu lojmanlar o dönemin bölgesel planlama ölçeğini, konut plan tiplerini, yapım tekniğini ve malzeme özelliklerini göstermesi ile ait oldukları dönemin toplumsal, siyasi ve ekonomik yansımaları açısından önemlidir. Bununla birlikte lojmanlar dönemin yaşam biçimini ve kalitesini önemli ölçüde yansıtması nedeniyle anısal ve sosyolojik öneme sahiptir (Coşgun, Aydın ve Uzungör, 2011).

Bu lojman alanlarının işyerine yakın olmaları ulaşım kolaylığı sağlarken ulaşım giderlerini asgariye indirmektedir. Lojmanlarla aynı alanda sosyal tesislerin yapılması meslek içi sosyalleşmenin bir avantajı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, çalışanların aileleri için güvenli ortamlar sağlamaktadır.

Lojman modelinin bu tür olumlu yönlerine karşılık, ayrışma oluşturduğu da ifade edilmektedir. Bir sosyal imkân gibi düşünülerek sağlanmış olan lojman tipi konutların, o meslek mensuplarını halktan uzaklaştırarak meslek içindeki dayanışmayı sağlıklı boyutlara çektiği belirtilmektedir (Çağatay, 2003). Lojman modeli uygulamaları modernleşme, gelişme ve kentleşmeyle birlikte gerek sayıları, gerek nitelikleri, gerekse de yeni uygulamaların eklenmesi ile giderek artmış, çalışanlar için bir ayrıcalık ve halktan izolasyona yol açan kapalı bir sistem haline gelmiştir. (Çavdar, 1973) Cumhuriyet'in ilk yıllarından 2. Dünya Savaşı'na kadar olan bu dönemde, 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan apartman tipi konut üretimi de yaygınlaşmaya başlamıştır.

Konutun ana aktörü olan devletin konut sunumunu etkileme rollerinden biri arsa arzı ve konut kredileri, bir diğer rolü de doğrudan konut yapımcısı haline gelmesidir. 3 Haziran 1926 tarihinde öncelikli olarak memurları ve ihtiyaç sahiplerini desteklemek, gerekli kredileri sağlamak amacıyla "Emlak ve Eytam Bankası" kurulmuştur. Yine 1926 yılında çıkan yasa ile memurlara konut ödeneği sağlanmıştır. Emlak ve Eytam Bankasının gayrimenkul ipoteği karşılığında borç para veren bir kamu bankası olması diğer bankalardan ayırt edici özelliği olmuştur. Emlak ve Eytam Bankası 1946 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüştür (Çoban, 2012).

1923-1950 yılları arasında dönemin önemli aktörleri arasında Emlak Kredi Bankası ve Sosyal Sigortalar Kurumu gibi kuruluşlar, tasarrufların konut üretiminde değerlendirilmesini temin amacıyla konut kredisi sağlamışlardır. Bu dönemde, Türkiye Vakıflar Bankası ve Türkiye Öğretmenler Bankası ipotek kredisi verme yetkisine sahip bankalardır. Ziraat Bankası ve İller Bankası da ipotek karşılığı kredi açma yetkisine sahip iseler de bunların konut yapımını desteklediği pek görülmemiştir (Öztürk, 2008).

Konut politikalarının incelendiği bu bölümde Mersin'in kent gelişimi ve konut politikaları önemli yer tutmaktadır. Cumhuriyet öncesi dönemden günümüze kadar tarım ve ticaret imkanları, coğrafi yapısı, iklimsel avantajları gibi nedenlerle hızla artan nüfusu ve konutları ile ülkemizin önemli kentleri arasında bulunmaktadır. Yirimininci yüzyılın ortalarına kadar orta ölçekli bir Akdeniz kenti görünümünde olan Mersin kentin gelişmesi ve üretilen çok katlı, apartman tipi konut türleriyle bu özelliğini kaybetmiştir.

İncelenen dönemler içerisinde 1938 yılı, Mersin şehir gelişiminde dönüm noktasını oluşturmuştur. 1938 yılında dönemin önemli şehirci-mimarlarından olan Hermann Jansen tarafından Jansen Planı onanmış, 1933'teki Yapı ve Yollar Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından, 1963 yılında onanmış olan İller Bankası Planı ise 1956

tarihli İmar yasası'nın geçerlilik kazanmasından sonra hazırlanmıştır. Jansen Planı, Mersin'in karakterini belirleyecek iki önemli unsur gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır; Liman ve deniz. Planlarında Camillo Sitte ve kırsal ve kentin birlikte varolabileceği nüfusu kısıtlı ve küçük yerleşimlere dayalı bir model olan Bahçekent planlama etkisi görülmektedir. Bu dönemde inşa edilen evler genellikle tek ya da iki katlı ve bahçeli evlerdir. Mersin'in o dönemlerde nüfusunun elli yıl içinde 45-50.000 olacağı tahmini Jansen'in planlarının bu şekilde uygulanmasında etkili olmuştur (Ünlü, 2007). 1927 Nüfus Sayımına göre Türkiye'nin toplam nüfusu 13.648.270, Mersin'in nüfusu ise 211.543 olarak kaydedilmiştir. 2013 yılı nüfus sayımında ise Mersin nüfusu TÜİK verilerine göre 1.705.774 ve yıllık nüfus artış hızı %13,5 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2013).

I.2. 1950-1980 Dönemi

II. Dünya Savaşı sonrasında sanayileşmeyle yaşanan gelişmeler, dünya ile birlikte Türkiye'de de etkilerini göstermeye başlamıştır. Bu dönem, Türkiye'de yaşanan ekonomik ve politik değişimlerle birlikte bir dönüm noktası niteliğindedir. 1950 sonrasında uygulanan liberal ekonomi politikalarının yol açtığı hızlı ve plansız kentleşme, konut gereksinimini büyük boyutlara ulaştırmıştır (Sey, 1998).

Özellikle kırsal alanda başlayan tarımda makineleşme ve verimlilik artısına paralel olarak kentlerde de sanayi üretiminin gelişmesi, kentleri birer çekim merkezi haline getirerek, kırsal alanlardan kentlere doğru yoğun bir iç göç hareketi başlamasına neden olmuştur. Kent yaşamının çekici faktörleri, kırsal kesimin itici faktörleriyle birleşince; kırsaldan kente göç çoğu aile için kaçınılmaz hale gelmiştir. Büyük kentlerdeki %80 oranında artan nüfus da kentlerdeki konut ihtiyacını büyütülmüştür (Markoç, 2012). Büyük kentlerdeki mevcut konut arzı, talep karşısında oldukça yetersiz kalmıştır. Konut ihtiyacını

yasal yollardan karşılayamayan kişiler kentin çeper alanlarında yasal olmayan yollarla kendi konutlarını, bireysel imkânlarıyla üretme yoluna gitmişlerdir. Bu dönemin sonuç ürünü yine ‘gecekondu’ olmuştur (Çoban, 2012). Bu dönemde oluşan kitlesel konut talebini karşılamak amacıyla üç farklı konut sunum biçimi görülmektedir:

- Gecekondu üretimi
- Yap-satçı üretim
- Kooperatif üretimi

1948 yılı, gecekondu yapımının hızlanmasının başlangıcı olarak ele alınabilmektedir. Gecekondu alanları ve düşük gelirli için farklı imar kurallarının geçerli olabileceğini kabul eden yasa 1966 yılında çıkan gecekondu yasası ile olmuştur. 755 sayılı bu yasa ile gecekondular içinde oturanların konut ihtiyacı çözülmeyen yıkılmak yerine öncelikle gecekonduların arsa mülkiyeti problemini çözmek, kötü durumda olanlarını içinde yaşayanların konut ihtiyacını karşılamak suretiyle ortadan kaldırmak amaçlanmıştır (Tekeli, 1996). 1950 - 1980 yılları arasındaki gecekondu üretimi, toplam konut üretiminin % 40- 45’lik dilimini oluşturmaktadır. Gecekondu, kırsal alandan kente göç etmiş, düzenli isi olmayan düşük gelir gruplarının, yasal konut üretiminin gerekliliklerini yerine getirememesi nedeniyle çoğunlukla hazine toprakları üzerinde barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptıkları yasadışı konut sunum biçimidir. Gecekondu alanlarında oturan nüfusun hızla artarak seçmen olarak önem kazanması sonucunda çıkartılan çeşitli aflarla, bu yerleşmeler büyük oranda yasallık kazanmış ve devlet desteğiyle altyapı kaliteleri arttırılmaya çalışılmıştır (Tekeli, 1998). Yine 1948’te yapsatçılık kavramı Türkiye’nin gündemine konut sorununa çözüm olarak geliştirdiği bir ara olarak girmiştir. Rasyonel bir arsa politikası uygulayamayan Türkiye’de arsa üzerinde yüksek oranlarda mutlak rantlar oluşmuştur. Bu durum tek parsel üzerinde orta sınıfların tek konut

yapabilmesini olanaksız hale getirmiş; bunun çözümü olarak da bir parsel üzerinde birkaç orta sınıfın katılımıyla apartman şeklinde çok sayıda konutun yapılmasına yönelinmiştir. Bunun gelişmesi iki farklı yolla olmuştur; Yapsatçılık ve kooperatifler. Bu şekildeki konut sunum biçimlerinin kurumsallaşması 1965 yılında kabul edilen kat kanunu ile olmuştur (Tekeli, 1996).

1948 yılında çıkarılan 5218 sayılı ve 5228 sayılı bina yapımını teşvik eden yasının amacı belediye sınırları içindeki mevcut gecekondularını yasal bir statüye kavuşturmadır. Bu, bir tür gecekondulu affi yasıdır. 5218 tarihli yasa ıslah edilmeye uygun gecekonduların ıslah edilmesi, uygun olmayanlara da yer gösterilmesi kuralını getirmiştir. 5228 sayılı yasa ise belediyelerin üzerinde konut yapılması için arsa üretme görevini, gecekondulu alanı olsun olmasın, belediye sınırları içindeki tüm hazine arazilerini kapsayacak biçimde genişletmiştir. Her iki yasa da üretilen ucuz arsaların satılarak özel mülkiyete geçirilmesini sağlamıştır (Yavuz, Keleş ve Geray, 1973).

Konut, 1958 tarihli İmar ve İskân Vekaleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun ile Türkiye’de bir kamu hizmeti olarak ele alınmaya başlanmış ve bu yasada “gecekondulaşma” olarak karşımıza çıkan konut sorununun ülke genelinde uygulanan bir politika ile çözülmesi gerekliliği belirtilmiştir. Bu kanunla kurulan İmar ve İskan Bakanlığı ülkenin yapısına uygun bir konut politikası saptamak ve uygulamakla görevlendirilmiştir. Bu bakanlık görevini, Mesken, Afet İşleri ve Arsa Ofisi Genel Müdürlükleri eliyle yürütmüştür (Çoban, 2012).

1958 yılında, bölge, şehir, kasaba ve köylerin planlanması, konut politikalarının belirlenmesi ve uygulanması, konut yapılması veya yaptırılması, yapı malzemesi konuları ile uğraşması, afetlerden önce ve sonra gerekli önlemlerin alınması, kentsel altyapının gerçekleştirilmesi amacıyla İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur.

1965 yılında Tapu Kanunu'ndaki düzenlemeyle tek parsel üzerine tek ev yapılması kuralı yerine, bir gayrimenkul üzerinde bulunan ya da yapılacak olan binanın bir katından ya da dairesinden yararlanmak üzere irtifak hakkı kurulması sağlanmıştır. İrtifak hakkı kurulması, yapsatçılık olgusunu doğurmuştur. Yeterli sermaye birikimine sahip olmayan girişimci, toprak sahibi ile anlaşarak konutlardan belli bir kısmını vermeyi taahhüt ederek arsa için sermaye yatırmak zorunluluğundan kurtulmuştur. Böylece yap-satçı, kat karşılığı elde ettiği arsa üzerinde yaptığı konutları satan bir girişimci olarak konut piyasasına girmiştir. Daha temel inşaatından ve taksitle konutların satışını da yapmakta olan yapsatçı, bir ön sermaye birikimine ihtiyaç duymadan inşaata yatırım yapmış; kırsal bölgelerden gelen vasıfsız iş gücünü de kullanarak inşaat maliyetlerini de düşürmüştür. Bu kişiler/kurumlar, yapı ve yerleşme yoğunluğunun artmasında pay sahibidirler. Yüksek kar beklentisi, yaptıkları inşaatlarda altyapı ve donanımlarda önemli eksikliklerin olmasına da sebep olmaktadır (Tekeli, 1982).

Türkiye 1960'lı yıllarda yaygınlaştırdığı gecekondular ve yapsatçılık araçlarına ve yatırımlarının büyük bölümünü konuta ayırmasına rağmen bir yandan gecekondular bir yandan yapsatçılık süreçleriyle sağlıksız yaşam çevreleri üretmiştir. Bu yıllarda her iki yönlemin yetersiz kalması üzerine 1967'lerden itibaren toplu konut Türkiye'nin gündemine yeni bir çözüm olarak girmiştir. Toplu konut diğer iki uygulamanın aksine bireyler tarafından bireyin tek başına başvurabileceği bir süreç olmamıştır. Büyük sermaye hareketi, örgütlü bir talep yapılması, arsa ile ilgili planlama, alt yapı gereklilikleri bu konunun devlet tarafından ele alınması gerekliliğini düşündürmüştür. Ancak toplu konut uygulamasını başlatanlar özel sermaye ve yerel yönetimler olmuştur (Tekeli 1996).

Bu dönemde sosyal mesken, işçi konutları ve lojman konusu hükümet programlarında da yer almış ve 1960 yılında askerî personele lojman yaptırılması hakkında

186 Sayılı Kanun çıkarılmıştır.

Kentleşmenin hızlandığı, gecekonduların sorununun başladığı 1950-1980 yılları arasında, konut üretimini arttırmak için yeni yapılan konutlar 10 yıl süre ile bina vergisinden muaf tutulmuş, bireysel krediler ile konut edinimi özendirilmiştir. 1580 sayılı Belediye Yasası'nda değişiklik yapan 1950 tarih ve 5656 sayılı yasa ile belediyelere konut yapma yetkisi verilmiştir. 1580 sayılı Belediye Yasası'nın ek 2. maddesiyle belediye meclisleri; belediye konutları yapmak, bu konutları ihtiyaç sahiplerine kiraya vermek veya satmak işlerini belediye hizmetleri arasına koyabilme yetkisine sahip olmuştur.

1961 Anayasası'nın kabul edilmesi dönemin önemli gelişmelerindendir. Bu anayasanın 49. maddesi ile yoksul ya da dar gelirli ailelerin sağlık koşullarına uygun konut gereksinimlerinin karşılanması için devletin, sosyal devlet anlayışı doğrultusunda gerekli önlemleri alması yükümlülüğü getirilmiştir.

1963'ten 1980 yılına kadarki dönemde 4 adet beş yıllık kalkınma planı hazırlanmıştır. Birinci, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planları konut sorununa bir çözüm olarak kredili destekleme yolu ile konut üretiminin artırılmasını amaçlamıştır. Toplu konut ve kooperatif sunumunun yaygınlaşması ile hane halkının konut stoku içindeki tercihleri ve erişilebilirliğinin artacağı düşünülmüştür. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise nüfus artışı, ailelerin küçülme eğilimi ve yenilenme faktörü dikkate alınarak konut ihtiyacı hesaplanmıştır. Kamu arazi ve arsalarının konut üretmek için kamu kredi kurumları ile yerel yönetimlere verilmesi ve kooperatifler yoluyla konut edinimi öngörülmüştür. Konut sorununu çözüm olması beklenen konut kooperatifleri, 1984-1989 yılları arasında verimli çalışsa da; yaşanan ekonomik sıkıntıların sonucunda, varoluş amaçları dışına çıkarak; üst gelir gruplarının kentin rantı yüksek kesimlerinde konut sahibi olmasına hizmet eder hale gelmişlerdir (Markoç, 2012). Orta ve üst gelir gruplarının konut

sahibi yapılması konusunda kooperatifler devreye girmiştir.

1970'lerin sonuna gelindiğinde, konut politikalarının iflası resmen telaffuz edilir hale gelmiştir. “Kamu kesiminin konut yapımında çok yetersiz kalması, arzın talebi karşılayacak düzeyde olmaması ve konut fiyatlarının yüksekliği, özellikle kente yeni göç eden nüfusun barınma gereksinmesinin karşılanmasını gecekondulaşmaya bırakmıştır. Büyük kentlerin çevresi gecekondulu kuşaklarıyla sarılmış bulunmakta, nüfusun yüzde 50'sinden çoğu gecekondularda oturmaktadır” (DPT, 1979).

1950 - 1980 Dönemi, önceki dönemlerden farklı olarak, yaşanan yoğun göçler sonucunda talep edilen kitlesel konut ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Bu amaçla gelişen konut sunum biçimlerinden gecekondulu üretimi alt gelir gruplarına, Kooperatif üretimi alt - orta ve orta gelir grubuna, yap-saçtı üretim ise üst-orta ve üst gelir gruplarına hitap etmiş, ancak hiçbir konut sunum modeli nitelikli yasama çevreleri oluşturmada başarılı olamamıştır

1950-1980 yılları arasında Mersin kent özelinde ikinci imar planı olan İller Bankası planı 1964 yılında gündeme gelmiştir. Bu plana göre kent, merkezinden çeperine doğru yağ lekeli biçimini almakta giderek azalan yoğunluktaki konut alanları ile sonlanmaktadır. (Ünlü, 2007). Bu dönemde yapılan yol genişletme ile ilgili plan değişikliklerinin çoğunun sebebi yolların genişliği ile kat sayısı arasındaki bağdan dolayı olmuştur. Yollar ne kadar geniş olursa yapılaşmanın yüksekliği de o kadar fazla olacaktır (Ünlü, 2007). Bu dönem ve sonrasında Mersin’de yüksek katlı bina inşası hız kazanmıştır. Yine bu dönemin sonlarında 1974 yılında Mersin’de kapalı konut sitesinin ilk örneklerinden Soli sitesi inşa edilmiştir. Soli sitesi Türkiye ve dünyadaki ilk örnekleri gibi kent çeperinde kurulmuş, sonrasında kent gelişiminin batıya doğru ilerleyişi ile 1990 yıllarda kent içinde kalmıştır (Bektaş, 2011).

Bu dönemde, ülkemize petrol ürünleri pazarlaması yapan yabancı şirketler ve Türk Hükümeti arasında imzalanan özel bir anlaşma ile Anadolu Tasfiyehanesi A.Ş. (ATAŞ), rafineri olarak planlanmış ve 30 Nisan 1962'de işletmeye alınmıştır ve ATAŞ çalışanları için lojmanlar inşa edilmiştir.

I.3. 1980-2002 Dönemi

20. Yüzyılın başından itibaren küreselleşme olarak adlandırılan ve kendisini devlet yönetiminde neo-liberal politikalarla görünür hale getiren süreçle birlikte önceki dönemlerden daha farklı bir döneme girilmiştir. 1970'li yılların sonuna doğru ekonominin içe dönük, dışa bağımlı, ithal ikameci sanayileşme modelinin tıkanması konut politikalarını da etkilemişti. 24 Ocak 1980 kararları ile dışa açık, kapitalist ekonomilerle bütünleşme öngören, neoliberal bir ekonominin temelleri atılırken 12 Eylül askeri rejimi ile de emekçi kesimlerin muhalefeti susturulmuştur. Uygulamaya konan neoliberal politikalar, 1980'lerden bu yana iyice yerleşmiştir (Çoban, 2012).

1980 sonrasında hakim politikaları kentleri serbestleştirme, kuralsızlaştırma, özelleştirme, adem-i merkezileştirme şeklinde özetlenebilecek neo-liberal uygulamaların odağı haline getirmiştir. 24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte ekonomi, bir yeniden yapılanma içine girmiştir. 1980 öncesi uygulanan ithal-ikameci ekonomik politikalar, 80'li yıllarda terk edilmiş, küreselleşen ekonomilerle entegrasyonu sağlayabilmek amacıyla serbest piyasa ekonomisine yönelik uygulamalar yürürlüğe konulmuştur. 1980 öncesi görülen toplumsal yardımlaşma usullerinin terki, sendikal hareketlerin hız kaybetmesi, sanayideemek-yoğun üretim biçimi yerine teknoloji-yoğun üretim modellerinin benimsenmesi de, yoksulluk oranlarının artmasını ve gelir dağılımındaki dengelerin bozulmasını beraberinde getirmiştir. Bu dönem, ekonomik önlemler ve politikaların belirleyici olduğu bir dönemdir. Uygulanan politikalar sosyal,

kültürel ve sınıfsal dönüşümleri de beraberinde getirmiş, sosyal ayrılmaya neden olmuş ve üst sınıf kimliğini oluşturmuştur (Firidin Özgür, 2006).

Daha önceki dönemlerde konut üretimi küçük ölçekli özel girişim tarafından gerçekleştirilirken, 1980 sonrası büyük sermaye grupları kadar kamu kurumları da toplu konut üretimine girmiştir.

1980 döneminde sosyal ve politik sebeplerle yavaşlayan konut sektöründeki durgunluğun çözümü olarak devlet, çeşitli konut politikalarıyla barınma sorununa çözümler getirmeye çalışmıştır. Bu dönemin hemen başında yeni bir anayasa yürürlüğe sokulmuştur.

1982 Anayasası, konutu, sağlık hakkının gölgesinden kurtararak “konut hakkı” kenar başlığı altında, başlı başına bir hak olarak düzenlemiştir. 10.7.1981 tarih ve 2487 sayılı ilk Toplu Konut Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasa ile dar ve orta gelirli konut sahibi yapmak amaçlanmıştır. Yasa, konuta yatırım yapacak tüm kişi ve kuruluşların, şirketlerin ve yapsatçıların yararlanmasına olanak tanımıştır. Yeni yasa ile Kamu Konut Fonu oluşturulmuş ancak bu yasada da önceki yasalar gibi altyapı, plan, krediler, arsa kolaylıkları gibi önceki dönemlerde görülen politikalardan farklı bir yol izlenmemiştir. Ancak, yapı yaklaşık maliyetinin %20 ile %27’lik kısmının yapı tasarruf hesabına yatırılması gerektiğinden dar gelirlilerden daha çok orta ve üst gelir grubuna yönelik bir imkan olabilmıştır. Yasanın getirdiği “100 metrekareyi geçmeyecek konutlara kredi olanağı” orta ve üst gelir grubunun bu konutları tercih etmesini önlemiştir. Bu kanun iki buçuk yıl sonra yürürlükten kaldırılmıştır (Çoban, 2012). Bu dönemin en büyük özelliği, küçük girişimcinin piyasadan giderek çekilmesi ve devletin başta büyük kentler olmak üzere toplu konut inşaatlarıyla en büyük girişimci olarak piyasada yer almasıdır (Sey, 1998).

Devlet, 1983 yılından başlayarak büyük kentlerde ve geri kalmış yörelerde, kurum konutu yatırımlarını artırma kararı almıştır. 1993-95 yılları arasındaki hükümet programında ise önceki programların tersine kamu lojman ve tesislerinin satılmasına ve ekonomiye kaynak sağlanması gereğine değinilmiştir (Coşgun, Aydın ve Uzungüngör, 2011).

İkinci Toplu Konut Kanunu ile konut üretimini desteklemek amacıyla 1984 yılında Genel İdare dışında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Bu tarihte yürürlüğe giren 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile özerk Toplu Konut Fonu oluşturulmuştur. 1990 yılında Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı şeklinde iki ayrı idare olarak örgütlenmiştir. Bütçe dışı bir fon olan Toplu Konut Fonu ise 1993 yılında genel bütçe kapsamına alınmış, 2001 yılında tamamen kaldırılmıştır (Tarihçe, 2014).

11 Haziran 1985 tarih ve 18781 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 775 sayılı Gecekondu Kanunu, gecekondu sorununu bir barınma sorunu olarak ele almıştır (Keleş, 2000).

Bu yasalar, “toplu konut” üretimini uygulamaya sokması bakımından konut politikalarında yenilik içermekle birlikte asıl amaç ekonominin canlandırılması haline gelmiştir. Yasalarla kredi ve arsa kolaylıkları sağlanması ile birlikte verilen haklarla hızla kooperatif inşaatları yapılmaya başlanmıştır. Yapı kooperatifleri tarafından yapılan konutların sayısında büyük bir artış gerçekleşmiştir. Konut kooperatifi sayısı, 1979 yılında 14,872 iken 1998 yılında 38,450’ye yükselmiştir (Çoban, 2012). 1980’den 2000’li yılların başına kadarki kooperatif dönemi olarak adlandırılabilen bu dönemin ardından gelen 2000’li yıllar ise TOKİ ve kentsel dönüşüm projeleri ile anılmaktadır.

1990’lara kadarki yasalarda, sosyal konut üretimi bir görev olarak tanımlanmış

ve lüks konut yerine halk tipi konuta yatırım yapılması hedeflenmiştir. Cumhuriyet tarihimizden itibaren ele alınan politikaların en belirgin hedefi mülk konut sayısını arttırmaktır. Kredi olanakları, arsa kolaylıkları, vergi indirimleri, yapı kooperatiflerinin desteklenmesi, TOKİ uygulamaları, ipotekli konut finansman sistemi gibi araçlar (mortgage) bu hedefi gerçekleştirmeye yöneliktir (DPT, 2001). Bu örneklerde konut üretiminde kamu hizmetinden ticarileşmeye kayıldığı görülmektedir. Barınma hakkını çalışma, eğitim, sağlık, çevre, eğlenme, dinlenme haklarıyla oluşturduğu bütünlüğü ele almamıştır. Yine aynı şekilde barınma sorununu çözmek için sürekli bir konut politikası oluşturulmamıştır (Çoban, 2012).

Mersin’de bu yıllarda, kentin batısındaki mahalleler oluşmuştur. Bununla birlikte, planın neden olduğu sorunlar 1985 sonrası kentleşme sürecine ve kentin konut politikasına olumsuz katkılar yapmıştır. Bu sorunlardan birincisi “hisseli parselasyon” alanlarıdır. İkincisi, kentsel gelişmenin denetlenememesi, kentin yağ lekeli şeklinde gelişmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda, 1985 sonrası planlarda dahi kent belirgin bir biçime sahip olamamış, kent çeperindeki yerleşimleri içine alarak büyümeye devam etmiştir. Üçüncü sorun, kent içinde plan kararıyla ve yönetmelik hükümleriyle gelişen bir ikili durumun oluşmasıdır. Özellikle kent merkezinde gerçekleşen yüksek yoğunluklar, bir yandan kentsel mekânın niteliğini düşürürken diğer yandan yolların yeterince geniş olmaması ve seçenek geliştirilememesi ulaşım sorunlarına yol açmıştır (Ünlü, 2007).

1985 yılı Türkiye kent planlama pratiği açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Bu tarihte yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu, daha önceki dönemin merkeziyetçi yapısını kırmış, kent ölçeğindeki planlama yetkileri merkezi yönetimden alınarak yerel yönetimlere verilmiştir. Geçmiş dönemlerden alınmış olan planlama mirası, 1985 yılından sonra Mersin Belediyesi tarafından yürütülecek ve kentsel mekânın biçimlendirilmesi

konusunda belediye yetkili kurum olacaktır. Bu anlamda, 1938 Jansen Planı'ndan sonra planlama sürecinde yerele dönüş gerçekleşmiştir. Yerele dönüşün gerçekleştiği 1985 sonrasında Jansen Planı ya da İller Bankası planı gibi kent bütününe yönelik uygulama imar planlarından çok kent içindeki alanlara yönelik uygulama imar planları üretilmiştir. Bu planlama çalışmalarına, 1980-1984 arasındaki etaplama çalışmaları genel çerçeve oluşturmuştur. İlk dört etapdaki planların ardından, 1986 yılının ilk aylarında “Batı Kesimi Planı”, “Merkez Revizyon Planı” ile “Güneykent Planı” hazırlanmıştır. 1987 yılında “Çavuşlu-Karaisalı Planı” ve 1988 yılında “Doğu Kesimi Planı” ile kentin hemen hemen tüm alanlarına yönelik uygulama imar planları üretilmiştir. Bunların yanında, 1990-1993 arasında da “Tırmıl K. Sanayi Planı”, “Karaduvar Planı” ve “Çevreyolu Planı” üretilmiştir (Ünlü, 2007).

Konutun bir kamu hizmeti olarak ele alınmasından sonra birçok proje inşa edilmiştir. Artan nüfus hareketleri kentlerin fiziki gelişmesinin önünde yer almış ancak bu kapsamda çözüm olarak sunulan konut imkânları halkın ihtiyacına cevap vermede yetersiz kalmıştır. Konutun kamu hizmeti olarak ele alınmasının Türkiye ölçeğinde en önemli örneklerinden biri Mersin Güneykent'tir.

Fotoğraf:1, Kaynak: Yazarın arşivi

Türkiye ölçeğinde büyük ve kapsamlı bir proje olan Güneykent örneğinde yıllar içinde beklenti ve ihtiyaçların değişimi konutlarda da kendisini göstermiştir. Hane halkının ihtiyaç ve beklentilerinin çok göz önünde bulundurulmadan inşa edildiği konutlarda bir süre sonra, zorunlu veya keyfi değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır. Yetersiz pencere sayısı nedeniyle pencerelerin açılması, haneleri genişletmek amacıyla binanın yeniden inşa edilerek genişletilmesi, ihtiyaç nedeniyle balkonlara kömürlük, çamaşırılık odalarının inşası bu değişikliklerin birkaçı olarak sayılabilir. Yapılan değişiklikler bu binaların daha çarpık ve çirkin bir görünmesine ve daha da çarpık bir yapılaşmaya doğru gidilmesine sebep olmuştur.

İlk olarak İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropoliten kentlerde gözlemlenen ve hedefi daha çok üst-orta gelir grubu olan kapalı sitelerin ilk örnekleri ve Mersin’de 1970’li yılların sonunda görülmeye başlanmıştır. İkincil konut olarak gündeme gelen yazlık siteler, Mersin’in Mezitli batısında yer alan bölgede ve Soli sitesi çevresinde inşa edilen siteler (Palma, Denizhan, Koytur, Adonis, Çaltana vb.) kapalı sitelerin Mersin’deki ilk örnekleridir. Birçok kişinin çeşitli sebeplerle tercih ettiği bu korunaklı alanlar, önceleri kent çeperinde kurulmuş sonrasında kentsel dönüşüm çalışmalarıyla kent merkezlerinde de görülmeye başlanmıştır (Bektaş, 2011).

I.4. 2003 ve Sonrası

Bu dönemde Türkiye’de, hükümet programlarında ve eylem planlarında konut, kentleşme ve kentsel dönüşüm konularına yer verildiği ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması açısından kentsel dönüşümün gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir. 2003 yılından sonra AKP’nin tek başına hükümet kurması üzerine 2003-2014 arasındaki dönem, konut politikaları dönemlendirilmesinde, AKP İktidarı dönemi olarak ifade edilmiştir (Markoç, 2012).

TOKİ, AKP iktidarı döneminde konut sektörünün en önemli ve güçlü aktörü haline gelmiştir. Hükümet, politika belgelerinde yer alan konut üretimi, düzenli kentleşme ve yaşam kalitesinin artırılması hedeflerine ulaşmak amacıyla kurumsal ve yasal düzenlemeler yaparak, toplu konut ve kentsel dönüşüm projelerinin önünü açmıştır. Bu kapsamda 2004 yılında TOKİ kuruluş kanununa uygun olarak tekrar Başbakanlık'a bağlanmış; arsa ve konut üretimi süreci TOKİ çatısı altında toplanmıştır. Bir yandan kentsel yenileme ile gecekondü dönüşümünün önünü açacak yasal düzenlemeler yapılırken, diğer taraftan da ceza kanununda yapılan düzenlemelerle gecekondü ve kaçak yapılaşmanın önüne geçilmesi hedeflenmiştir. TOKİ 2003 yılından bu yana gerçekleştirilen kurumsal ve yasal düzenlemeler sonucunda arsa ve konut üretiminde baş aktör haline gelmiştir. Hükümet, TOKİ aracılığıyla toplu konut üretiminde önceki dönemlerden farklı bir piyasa oluştururken, sağladığı kredi olanaklarıyla da müteahhitlerin ve kooperatiflerin büyük ölçekli konut projeleri yapmasına fırsat vermiştir. Özel sektör aracılığıyla ilk etapta orta gelir grubunu hedef alarak tasarlanan projeler, sonradan bu yeni oluşan üst-orta ve üst gelir gruplarına hitap etmeye başlamıştır.

Sorunu gecekondulaşma ve konut yetersizliği olarak belirlemiş olan devlet tarafından, çözümün toplu konut inşası olduğu inancıyla mali kaynak yaratılması ve konut sektörünün kredilerle desteklenmesi görevleri bulunan TOKİ'ye 2003 yılında kanunda yapılan değişikliklerle yeni görevler verilmiştir. Bunların en önemlileri, konutla ilgili şirketler kurmak ve var olan şirketlere ortak olmak, bireysel ve toplu konut kredisi vermek, kentsel dönüşüm projelerini kredilendirmek, konut, altyapı ve sosyal donatı projelerinin özel hayata geçirmek genelleştirmek gibi görevlerdir. Böylece TOKİ, konut üretip satarak konut üretim sürecine doğrudan giren bir aktör haline gelmiştir. TOKİ'ye kentsel dönüşüm projeleri geliştirip uygulayabilme görevi 2004 yılında yapılan yasa değişikliği ile

verilmiştir (Çoban, 2012).

TOKİ, belediyelerle işbirliği içinde, 173 bin konut yapımını içeren kentsel dönüşüm projeleri yürütmektedir. TOKİ tarafından kentsel dönüşüm uygulamaları, gecekondulu alanlarının, yıpranmış ya da korunma gereksinimi gösteren yerlerin ve deprem bölgelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Konut Programı, 2014). Önceleri kent dışındaki geniş arazilerde dönüşüm/iyileştirme yapan TOKİ, 2000’li yıllarda şehir merkezinde çöküntü bölgesi olarak adlandırdığı yerlere yönelmiştir. Ancak iyileştirme ve/veya geliştirme adıyla yapılan çalışmalar beraberlerinde birçok sorunu ve soruyu da beraberinde getirmektedir. TOKİ uygulamalarından yararlanma hakkının, imar ve gecekondulu aflarıyla elinde tapu ya da tapu tahsis belgesi olan hak sahiplerinde olması kiracı olan birçok kişinin barındıkları konutları da yitirmesine de sebep olmaktadır.

Hak sahiplerinden de projenin uygulanmasıyla konut sahibi olacak olanların birçoğunun, sabit bir gelire sahip olmaması, önemli bir borcun atında ezilmelerine sebep olmaktadır. Ödeme güçlüğü yanında, geniş aile yapısına sahip gecekondulu bölgede oturanların inşa edilen tek tip apartman dairelerine sığmaması, apartman yaşamının hane halkının alışkanlıkları ile de uyumsuzluğu, düşük inşaat kalitesi gibi sebeplerle konut sakinleri bir süre sonra konutlarını satarak ya da kiraya vererek kentsel dönüşüm alanını terk etmektedirler (Perouse, 2013).

TOKİ toplu konut projelerini, barınma ihtiyacını yanında, sağlık, eğitim ve dinlenme ihtiyaçları için gerekli donatıları da düşünülmüş, sosyal açıdan bütünleşmiş, parkları, bahçeleri, çevre düzeni, spor, dinlenme ve eğlence tesisleriyle insanlara çağdaş yaşam olanakları sunan yerleşimler şeklinde tanımlamaktadır (Sosyal donatılar, 2014).

Ancak TOKİ’nin inşa ettiği konutları gerek sosyal donatıları, gerek fiziksel donanımlar, gerekse de kültürel imkanları bakımından bazı sakinlerini memnun

edememiştir. Yapılan anketlerde yapı kalitesi (su ve rüzgâr sızdırması, yalıtım, işçilik ve malzeme kalitesizliği), yerleşim alanlarında yeşil alan, çevre düzenlemesi ve oyun alanları ile satın almada yaşanan sorunlar anketlerde karşılaşılan ilk üç sorundur. Araştırmalar TOKİ sakinlerinin güvenliği, sosyal imkanları, çevre düzenlemesi ve fiziksel şartları uygun konutlarda oturmak istediğini göstermiştir (Karakurt ve Fırat, 2012; Karasu ve Gültekin, 2012). Hane sakinlerinin TOKİ konutlarından beklentilerinin ve isteklerinin Avrupa Kentsel Şartı'nda belirtilen ilkelerle benzerlik taşıdığı düşünülmüştür.

Yapılan anket ve gözlemler TOKİ konutlarından ev alanların 2/3'ünün şikâyetçi olduğunu göstermektedir. TOKİ'nin daire sattığı 5 bin hak sahibi üzerinde yaptığı 11 soruluk memnuniyet anketinden de sonuçlarına göre yüzde 63'ü tuvalet, banyo ve mutfakın kullanılabilirlik ve kalite açısından uygun olmadığını, yüzde 72'lik bölüm ise konutlarda kullanılan malzeme kalitesinin beklentileri karşılamadığı cevabını vermiştir (Sezen, 2014).

TOKİ konutlarına yerleştikten sonra konutunu satmayı/kiralamayı hala ikamet eden aile sayısı ortalama %5 ile sınırlı kalmıştır (Perouse, 2013). Konut sahipleri büyük oranda dönüşüm alanını terk etmekte ve kentin dışındaki arsa ya da konutları tercih etmektedirler. Bu yöntemle uzaklaşılan toplu konut alanına üst gelir gurubu yerleşmekte ve mutenalaştırma (gentrification), süreci yaşanmaktadır.

Mutenalaştırma en basit ve sınırlı tanımıyla, dar gelirliilerin yaşadığı, kent içerisindeki köhneleşmekte olan konut alanlarına, daha üst sınıfların yerleşmeye başlaması süreci olarak tanımlanmaktadır. Kentteki düşük değerli, şehir merkezine yakın veya değeri yeni yeni yükselen, genellikle alt sınıftan insanların yaşadığı yerlerde bunun gerçekleştiği görülmektedir (Uysal, 2006).

Nicel olarak, ürettiği toplam konut sayısının 1/4'ünün "alt gelir gruplarına ve

yoksullara yönelik” konutlar olduğu TOKİ’nin, alt ve yoksul gelir grubuna yönelik inşaat sayısı olan 144.564, toplam konut sayısı olan 625.045 ile orantılandığında geride kaldığı söylenebilmektedir (Faaliyet Özeti, 2014).

Türkiye’de 1950 ve 2000 sonrası arasındaki farklı dönemlerde ve farklı yapısal, bağlamsal, sosyo-ekonomik, yönetsel ve fiziksel dinamiklere bağlı olarak gösterilen değişim Tablo 1’de özetlenmiştir.

Aşağıda sıraladığımız dönemleri konut sunuş biçimi, sosyo-ekonomik dağılımı, demografik değişimi, kentlerdeki makroformları ve döneme ait yasal düzenlemeleri tek bir tablo üzerinde görmek önemlidir. Tablodaki süreç incelendiğinde farklı dinamiklere bağlı olarak yapılan uygulamaların da değişim gösterdiği görölmektedir. 2000 yılı sonrasında toplu konut projelerinin dışında lüks konut sitelerinin yoğun şekilde inşasından bahsedilebilmektedir.

Tablo 1: Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım (Ataöv ve Osmay, METU, JFA, 2007)

DÖNÜŞÜM DEĞİŞKENLERİ VE UYGULAMALARI	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 SONRASI
YAPISAL / BAĞLAMSAL	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonomik Büyüme <i>Demografik Değişim:</i> Kentlere göç ve hızlı kent nüfus artışı	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonominin dışa açılması; Küreselleşme ve yerelleşme <i>Demografik Değişim:</i> Kentsel nüfus artışı; metropollerde doğurganlık oranının düşmesi	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Özelleştirme; AB ilişkileri <i>Demografik Değişim:</i> Doğudan batıya göç
SOSYO-EKONOMİK	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Yap-satçı konut, kısıtlı sayıda kooperatif, Toplu Konut <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Düşük gelirli işgücünün sanayi ve sanayi dışı istihdamı; Konut ihtiyacına çözüm olarak gecekondular	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Ruhsatlı ve ruhsatsız yapılaşma <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Kent merkezlerindeki küçük üretim birimlerinde çalışanların çevre gecekondular ve merkez mahallelerde yaşayan niteliksiz ve düşük gelirli nüfustan oluşması; Orta gelir grubunun yaşam alanlarının desantralizasyonu	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, özel sektör lüks konut siteleri, düşük nitelikli apartmanlar, kent merkezlerinde tarihi konut, deprem riski olan alanlarda devlet kredisi ile afet konutları <i>İşgücü-Konut ilişkisi:</i> Yüksek gelir grubu kent dışında konut çevreleri oluşturuyor; gecekondular alanlarında istihdam yapısındaki değişime göre konut biçim ve standartları değişiyor
YÖNETİM / UYGULAMA	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskan Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Belediye, Gecekondular, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 <i>Planlama Uygulamaları:</i> Kentsel gelişmeye desantralizasyon; Nazım İmar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları ve Af yasaları	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Stratejik Planlama; katılımlı planlama uygulamalarının başlaması <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları
KENTSEL MAKROFORM	“Azman Kent” (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropolen Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI	1. Gecekondular bölgelerinin <i>sağlıklaştırılması</i> ; 2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü; 3. Gecekondular alanlarının <i>yeniden yapılandırılması</i> ; 4. Bu alanlarda <i>kentsel yenileme</i> .	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda <i>kentsel yenileme</i> ; 2. İyileştirmeye yönelik <i>sağlıklaştırma</i> ve <i>islah-imar uygulamaları</i> ; 3. Tarihi değeri olan alanların <i>korunması</i> ve <i>soylulaştırılması</i> .	1. Kentsel alanlarda <i>yenileme</i> ; 2. Apartman alanlarının <i>iyileştirilmesi</i> ; 3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının <i>yeniden geliştirilmesi</i> ; 4. Tarihi konut alanlarının <i>soylulaştırılması</i> ;

Türkiye’de konut politikaları izlendiğinde özel sektör ya da TOKİ eliyle inşa edilen “konutlar” incelendiğinde, şu günlerde birçoğunun çok tercih edilen bir konut tipi olan kapalı konut siteleri olarak tanımlanan siteler oldukları söylenebilmektedir (Geniş, 2012; Kan Ülkü, 2000). Bu dönemde yapımı hız kazanan kapalı konut siteleri hakkında genel bilgi vermek, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde incelenecek olan ATAŞ lojmanları ve Avrupa Kentsel Şartı’nın incelenmesi açısından önem arz etmektedir.

I.5. Kapalı Konut Siteleri (*Gated Community*) Kavramı

Kentlerdeki zorunlu değişimler, düzensiz kentleşme, gürültü, hava kirliliği, güvenlik, sosyal ve sportif imkanların sınırlılığı, deprem korkusu gibi sebeplerin yanı sıra itibar, sınıf atlama gibi sebepler kent merkezinde oturanları yeni yaşam alanları arayışına itmektedir. Şehrin mevcut yapısından kaçmak isteyenler çeşitli çözümler aramaya yönelmektedir. Bu arayış sonucunda çoğunlukla çözüm son yıllarda sıklıkla inşa edilen kapalı konut siteleri olmaktadır. Site sözlük anlamı “Kentlerde, belirli bir merkezden yönetilen, genellikle güvenliği sağlanmış toplu yerleşim merkezi” dir (Türk Dil Kurumu).

Literatürde ilgili temel kaynak durumunda olan *Fortress America: Gates Communities in the United States* (Blakely ve Synder, 1997) kitabındaki tanımlama birçok araştırmacı tarafından kullanılmaktadır: “Dışa kapalı konut yerleşmeleri, sınırlanmış girişleriyle kamusal alanların özelleştirildiği ikamet alanlarıdır. Genelde aynı gelir grubundan kişilerin benzer konfor standartlarına sahip konutlarını barındıran, çevresi duvarlarla kuşatılmış, güvenlik görevlileri tarafından korunan yerleşmelerdir. Tipik tek ailelik konut birimlerinden oluşan bu yerleşmeler, kapıcıları olup girişi kontrol edilen ve bir dereceye kadar güvenliği olan geleneksel yerleşmelerden, duvarları, kapıları, korumaları, gelişmiş güvenlik sistemleri ve sınırlandırılmış girişleri ile ayrılmaktadır. Aynı zamanda, güvenlik sistemleri ve kapıcıları olan çok üniteli yüksek bloklardan da, caddeler,

yürüyüş yolları, parklar gibi kamusal alanları özelleştirerek halkın girişine engel olması nedeniyle farklılaşan dışa kapalı konut yerleşmeleri, kapıları ve parmaklıkları olan yeni yerleşmelerden, eskilerine; kent içlerinden banliyölere; zengin mahallelerden fakir mahallelere kadar çok çeşitli alanlarda bulunmaktadır” (Tümer, 2006).

Başlangıçta kentlerdeki güvenlik sorunlarına karşı güvenlik sağlama ve homojen bir tüketici grubuna prestij sunma amacı güden bu konut toplulukları ilk olarak A.B.D.’de görülmüştür. Dünya’da yaygın bir konut çevresi örneği olan kapalı konut siteleri, günümüzde özellikle Batı’da ve Güney Amerika’da planlama ve gelişim açısından çok dikkat çekmekle birlikte, sadece bu kıtada değil, Güney Afrika, Hindistan, İspanya, İngiltere, Fransa, Hollanda, Portekiz, Lübnan, Mısır, Çin gibi her kıtadan birçok ülkede görülmektedir. Dışa kapalı konut yerleşmelerinin bir ülkede bulunması o ülkenin refah düzeyi ile yakından ilgilidir. Yüksek refah düzeyine sahip olan, ancak devlet etkisinin yetersiz kaldığı ülkelerde özellikle çok sayıda bulunmakta, oluşan gelir farklılıkları ve yüksek suç oranları da, bunu artırıcı yönde etki yapmaktadır. Gelişmekte olan ve tarihlerinde sömürge olan devletlerde -eğer üst gelir grupları yoksa- daha az görülmektedir (Candaş, 2007).

Genel olarak dünyada, kapalı konut siteleri birçok benzerlik göstermektedir. Bu konutlardaki, fiziksel (konum, güvenlik, planlama teknikleri, sosyal donatı ve kalitesi, konutun genel mimari özellikleri), sosyo-kültürel (topluluk oluşturma, kentsel ayırım ve sosyal sınıf oluşturma, kişisel ve toplumsal prestij/saygınlık oluşturma, mahremiyet), ekonomik ve politik faktörler gibi sebepler insanların bu konutları tercih etmelerinin sebepleri arasında sayılmaktadır (Çavdar, 2013).

Bu yerleşimler kendi yönetimleri, sosyal tesisi, kültür merkezi, sportif olanakları, güvenlik olanakları sayesinde insanlar hemen tüm ihtiyaçlarını mekanlarda

gidermektelerler. Kentteki yerel yönetimler tarafından uygulanması gereken görev ve yetkilerin (güvenlik, sağlıklı çevre, sosyal ve sportif faaliyetler) site yönetimi tarafından devralındığı görölmektedir.

Türkiye’de 1980 sonrasında kentlerin çeperlerinde görölmeye başlayan konutlar, 1980 sonrası Türkiye’inde yeni geliri yüksek bir tabakanın oluşması, bu tabakanın statü ve kimlik arayışları, kentten kaçış, kırsal yaşam özlemi, kentsel alan kısıtlılığı, yatırım ve güvenlik gibi nedenlerle ortaya çıkmışlardır. İstanbul’da başlayan ve sayıları giderek artan, kentin içinde ya da dışında, kentten bağımsız, genellikle özel sektörün piyasaya sunduğu yüksek standartlı bu konut siteleri, bu dönem sonrasında gözde üretim biçimi olmuş, “ideal ev” ve “ideal yaşam” iddiasıyla bir arada sunulduğu ve pazarlandığı bu yerleşmeler tüketicinin de yoğun talebini almıştır. Çok sayıda ve genellikle yüksek, yüksek-orta gelir grubuna, iş adamı ve yüksek dereceli emeklilere hitap eden sınıfsal imajlarını oluşturmuş siteler oluşturulmuştur (Perouse ve Daniş, 2005; Bektaş, 2011; Akyol Altun, 2008).

1980’lerden sonra Türkiye’de izlenen ekonomik ve siyasi politikalar sonucunda ortaya çıkan yeni kentli seçkinlerin “kaliteli yaşam” adı altındaki konut arayışları, önce kent içindeki sınırlı sayıdaki boş arsalarda, sonrasında ise kent dışı alanlara, banliyölere yayılan kapalı konut sitelerinde son bulmuştur (Altun, 2008). Orta ve üst gelir gruplarının yaşam alanları, hem birbirlerinden hem de kentte yaşayan diğer kesimlerden ayrılmaya başlamış, çoğunlukla merkezden uzak ve kentin geri kalanından izole edilmiş bir yerleşim biçimi tercih edilir hale gelmiştir. 1980’lerde başlayan bu eğilim, özellikle 1990’lardan sonra da iyice benimsenmiştir (Tümer, 2006).

Kapalı konut siteleri kent ve yerleşme ölçeğinde ele alındığında, birçok avantajının ve dezavantajının olduğu görölmektedir. Avantajları;

- Yüksek yaşam kalitesi,
- Güvenlik sağlama,
- Kontrollü trafik akısı ve bunun sonucunda çocuklar için uygun oyun alanlarının oluşması,
- Daha kolay mahremiyet sağlayabilme,
- Bir topluluğa ait olma duygusunun oluşması,
- Özel bir yönetiminin bulunması, sosyal aktivite olanakları ve
- Uygun eğlencilen alanları sağlama

sayılabilirken, dezavantajları olarak;

- Şehir yaşamında bulunan heterojenliği yok olması,
- Yalnızlaşma,
- Kutuplaşmaların oluşması,
- Kamusal alanlarının giderek azalması,
- Ortak alanların özel olması nedeniyle toplumla özellikle çocukların kaynaşamaması,
- Toplu ulaşım araçlarının konutlara belli bir mesafeden geçmesi,
- Acil durumlarda itfaiye, ambulans gibi araçların yerleşmeye girişinde problem yaşanması sayılabilmektedir.

Bu yerleşmelerin sağladığı avantajlar çoğunlukla yerleşme sakinlerini etkilemekte, buna karşın getirdiği dezavantajlar kent bütününe fiziksel ve sosyal durumuna yönelik etkilerde bulunmaktadır (Tümer ve Dostoğlu, 2008).

I.5.1. Kapalı Siteler Üzerine Değerlendirmeler

Kendi kendilerine yeten ya da yetmeye çalışan bu alanlar dışarıdan kopuk halleriyle Tarık Şengül'ün köy meraları olarak tanımladığı kendi kamusal alanlarını yaratmaktadırlar. Bugünün kamusal alanlarını sitelerin alışveriş merkezlerinin bahçelerinin, yeşil alanlarının ve parklarının seçici ya da yarı kamusal alan olduğunu söylemekte ve bu alanları bir nevi “köy merası” olarak tanımlamaktadır. “Köy Merası köyün ortak alanıdır. Ama köyün dışından gelenlere açık değildir. Dolayısıyla ciddi duvarlar vardır.” şeklinde açıklar (Şengül, 2013).

Bu yaşam alanları her ne kadar kendi içinde birçok avantajı barındırsa da birçok dezavantajı da beraberinde getirmektedir. Gerek TOKİ gerekse de diğer sitelerde yaşanan en büyük sorun kentle bütünleşmeyen bir topluluğun oluşumudur. Site dışı ve site içini dışarı-içeri olarak ele alırsak, dışarıdakinin içeriye giremediği, içeridekinin de belli haller dışında (alışveriş, sağlık, iş vb.) dışarı ile bağının olmadığı mekanlardır. Bu sitelerdeki hemen hemen tüm imkanlar müstakildir (Perouse ve Danış, 2005). Kendi marketinden alışveriş yapan, kendi sahasında spor yapan, yüksek dikenli tellerle çevrili güvenli sitelerde oturanlar kentten kopmakta aynı şekilde kentin bu imkanlardan faydalanmasına izin verilmediği için kenti de kendinden koparmaktadır.

Erkilet “kentsel ayrışma” olarak tanımlanan bu kopmaları: “Geleneksel mahallenin çok-kültürlü, çok sınıflı, dışa açık yapısından, sınıfların farklı konut alanlarına doğru itildikleri yeni bir yapılanmaya geçmek için mutenalaştırma, yenileme, temizleme ve dönüşüm programları birer vesile oluşturmaktadır. Mahalle ve konutlara yapılan fiziki müdahaleler belirli grup ve sınıfların yerinden olması/edilmesi sonucunu doğurmakta ve diğer modern örüntülerin de etkisiyle yeni yapılanmalar daha tek sınıflı, içine kapalı, kapılı (gated) topluluklara doğru evrilmektedir ” şeklinde değerlendirmektedir (Erkilet, 2013).

Bu değerlendirmeye göre yeni tür yerleşim yerleri insanların dışarı ile ilişkilerini kopardığı gibi kentin kendine ait iletişim kanalları kapandığı için sınıflar arası bir ayrılmaya da sebep olmaktadır.

Vergin, kentin bir iletişim kanalları ağı olduğuna vurgu yaparak şu tarifi yapmaktadır: “Kent kendine özgü iletişim kanalları yaratarak birbirinden kopuk ve habersiz olan bireylerin etkileşim sürecine girmelerin sağlar” (Vergin, 1997).

Geçirgenlik kentsel mekânın fonksiyonlarını gerçekleştirebilmesinin gereklerindedir. Kentte, tıpkı insanlar gibi para, mal, bilgi, kültür, farklı yaşam tarzları, görgü, toplumsal kurallar ve hukuk normları gibi pek çok madde ve kavram da şehrin içinde sürekli dolaşım hâlinindedir. Bu dolaşım insanların hem bir arada yaşamalarının hem de sürdürülebilir bir kentsel bütünlüğün gerekliliğini oluşturur. Mekânın geçirgenliği ise bu durumu sağlayan en önemli unsurlardandır. İnsanlar birbirleriyle olan ilişkilerini kentsel mekân diye adlandırılan alanda gerçekleştirmektedirler.

Yine benzer bir sorun lojmanlarda da yaşanmaktadır. “Bir kuruluş ve iş yerinde çalışanlara parasız veya düşük miktarda kira karşılığında verilen konut” şeklinde kısaca tanımlayabileceğimiz lojman, çalışanlar için konut sorununa üretilen en yaygın çözüm yollarından biri olmuştur. Fransızca kökenli olan “lojman” (*logement*), “personelin oturması için kimi kuruluşların yaptırdıkları düşük kiralı ya da kira karşılığı olmayan konut” olarak tanımlanmaktadır. Lojmanlarla aynı alanda sosyal tesislerin yapılması, çalışanların aileleri için güvenli ortamlar sağlaması, meslek içi sosyalleşme bu alanların bir avantajı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu tür olumlu yönlerine karşılık, lojmanların da kent ile ayrışma oluşturduğu da ifade edilmektedir. Kendi içerisinde aynı sosyo-ekonomik düzeydeki sakinlerin yer aldığı ve aynı meslek dalına mensup kişilerin ve ailelerin kaldığı bu alanlardaki olanaklardan dışarıdan gelen kişilerin faydalanmasına belli durumlar dışında

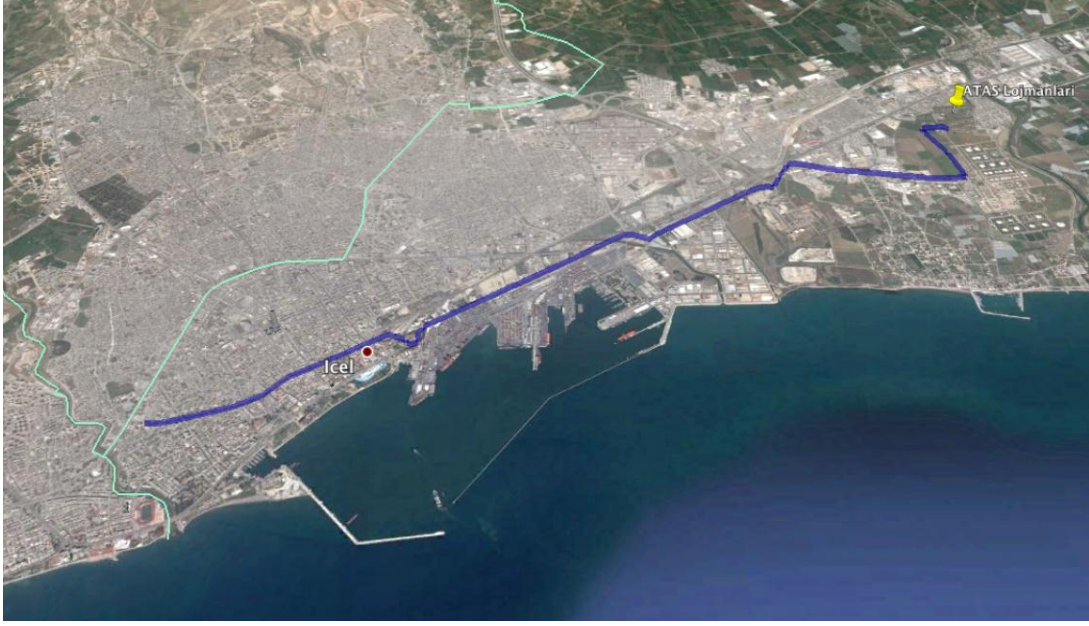
(akraba, bazı törenler ve etkinlikler için özel izin gibi) izin verilmemektedir. Bir sosyal imkân gibi düşünülerek sağlanmış olan lojman tipi konutlarda da kentten bir kopuş gözlemlenebilmektedir (Coşgun, Aydın ve Uzungüngör, 2011).

I.5.2. Mersin ATAŞ Lojmanları

Mersin’de 1958 yılında Türkiye’de petrol ürünleri pazarlaması yapan yabancı şirketler ve Türk Hükümeti arasında imzalanan özel bir anlaşma ile Anadolu Tasfiyehanesi A.Ş. (ATAŞ), rafineri olarak planlanmış ve 30 Nisan 1962’de açılışına dönemin Cumhurbaşkanı ve başbakanın da katıldığı bir törenle işletmeye alınmıştır. Şirket Türkiye’de petrol dağıtım ve satışı ile uğraşan 4 yabancı kuruluşun (Mobil % 37, Caltex % 34, Shell % 18, BP (British petroleum) % 11) katılım payları ile kurulmuştur (ATAŞ, 2012).

ATAŞ, 1984’te % 55 kapasite kullanımı ile 17,8 milyon ton olan Türkiye toplam ham petrol üretiminin % 13,5’ini işledi. 1986’da, Orta Anadolu Rafinerisi Kırıkkale’nin işletmeye açılmasıyla yılda 33,5 milyon tona yükselen Türkiye toplam ham petrol işleme kapasitesinin % 13’ü ATAŞ rafinerisinde bulunmuştur (ATAŞ, 2012).

ATAŞ’ta çalışan işçiler ve aileleri için lojman kurulmuştur. Rafinerinin kurucuları ve ilk çalışanları, Amerika’dan gelen mühendisler, üst düzey yöneticiler ve işçilerdir. İlk etapta Mersin şehir merkezindeki evlerde kısa süre yaşamış olan çalışanlar ve aileleri sonrasında kendileri için kurulmuş olan lojmanlara yerleştirilmişlerdir.

Plan 1: Mersin Haritasında Ataş'ın Konumu, Kaynak: Google Earth

ATAŞ rafinerisi Mersin'in doğusunda Akdeniz Belediyesi, Karaduvar mahallesi sınırında kurulmuştur. Bu alan limana yakınlığı ve genişliği gibi nedenleri ile yerleşime uygun bulunmuştur. Lojmanların yerleşim yeri olarak ise, rafinerinin hemen kuzeyinde bulunan ve daha sonra Çay mahallesi adını alan bölge sınırlarındaki arazi seçilmiştir. Lojmanlar aileler için konutların yanı sıra içerisinde restoran, yüzme havuzu, tenis kortu gibi sosyal tesislerinde bulunduğu geniş bir alana yayılmıştır. Yaklaşık 26 hektarlık ATAŞ arazisi üzerine kurulmuş 35 blokta, 150 konuttan oluşan lojmanda kuruluşunda yer alan Amerikalıların etkisi kesin bir şekilde görülmektedir. Lojmanlar gerek güvenlik, gerek sosyal alanlar, gerekse de spor imkânlarıyla lojman sakinlerinin ihtiyacını tümünden karşılamaya yönelik bir yaşam alanı olarak inşa edilmiştir.

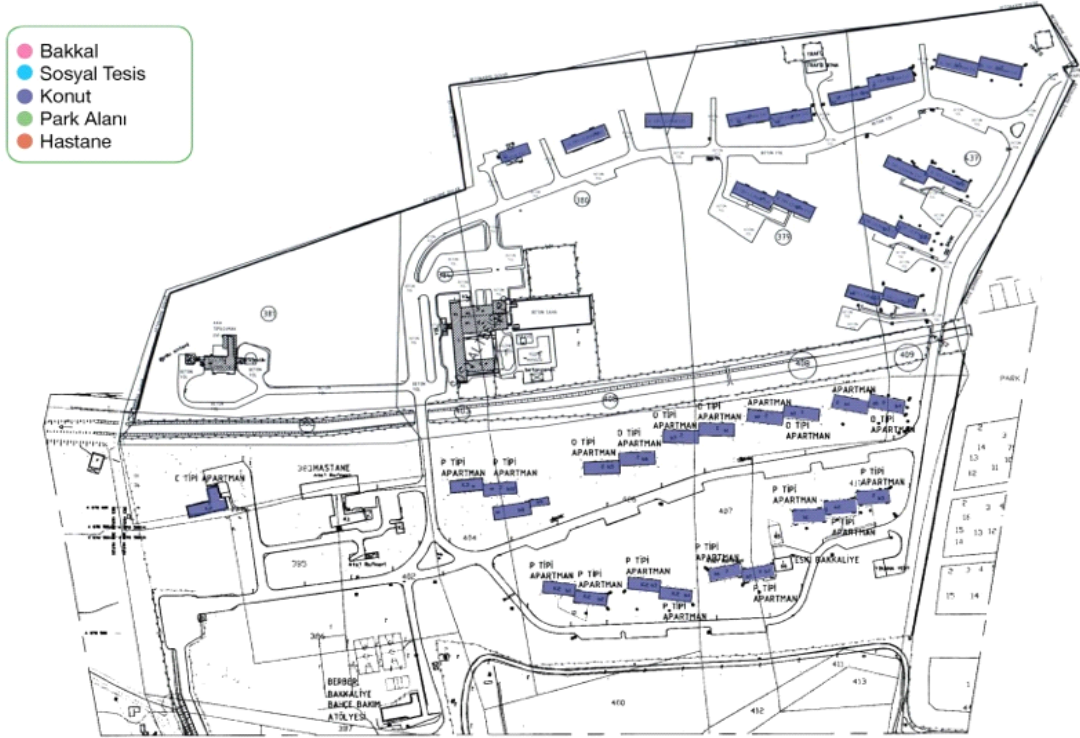
Lojman arazisi üzerinde rafineride çalışan personelin ihtiyaçları için ağaçlandırma ve yeşillendirme çalışmalarına inşaat sırasında başlanarak, bu çalışmalar yıllar içerisinde hızla ilerlemiştir. Bu yaklaşım daha sonra lojman içerisinde yaşayan insanların yaşam standartları haline gelip, kesin lojman kuralları ve lojman sakinlerinin de

bilinçli yaklaşımı sonucunda lojman arazisi yeşil ve daha yaşanabilir bir alana dönüşmüştür.

Fotoğraf 2: ATAŞ Lojman Sahası, Yukarıdan Görünüm, İrfan Okşar

Lojmanlardaki yerleşim düzeni belli bir mevkiye göre uygulanmıştır. Ana kapıdan girişte 3 katlı ve 2 odalı işçi blokları, orta sırada 2 katlı 3 odalı işçi blokları, arka sırada 2 katlı 3 odalı mühendis blokları ve en son sırada da 4, 5 odalı üst düzey yönetici evleri şeklinde bu düzen uygulanmıştır. Ayrıca sağlık personeli ve bekar çalışanların kaldığı bir misafirhane de bulunmaktaydı.

Plan 2: ATAŞ Lojman Sahası Planı

Evlerde 2, 3, 4 ve 5 odalı seçenekleri mevcuttur. İşe yeni başlayan ya da lojmana yeni hak kazanmış kişiler terfi alana kadar 2 odalı evlerde oturmuştur. Terfiyle beraber 3 odalı evlere geçiş yapılmıştır. Müdür pozisyonuna gelenler ve üst düzey pozisyon da çalışanlar 4 ve 5 odalı evlerde oturmuştur.

Lojmanlardan ve bu alan içindeki sosyal imkanlardan bütün çalışanların faydalanması öngörülmüş ancak kısıtlı lojman sayısı ve farklı ev tiplerinden dolayı lojmanlar çalışana belli bir kıdemden sonra verilmiştir. Örneğin işe yeni başlayan bir kişiye lojman ancak emeklilik ya da işten ayrılma durumuyla boşalan bir hane olduğu takdirde verilebilmekteydi. Çalışanın terfi etmesiyle daha büyük bir ev verilir çıkılan eve de bir başka terfi eden oturtulurdu. Lojmanlarda oturanlar bu ev değişim sistemini “bir arkaya geçmek” olarak adlandırılmıştır. Arka sıralarda daha geniş ve daha nitelikli konutlar yer almıştır.

2000’li yılların başında rafinerinin daha verimli çalışabilmesi için bazı yatırımların yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Fizibilite çalışmaları ve mali analizler sonucunda, rafineride öngörülen üretim artışının, yapılacak yüksek miktardaki yatırımı karşılamayacağı anlaşılmıştır. Böylelikle ATAŞ, 7 Haziran 2004 itibari ile rafinaj faaliyetine son vererek sadece terminal olarak devam etmeye başlamıştır. ATAŞ’ın terminale dönüşmesi ile çalışan sayısı azalmaya başlamış, buna ek olarak emekliliklerin evlerinden çıkması sonucunda lojmanlar boşalmaya ve 2000’li yılların başında parti parti kapatılmaya başlanmıştır. Bu süreç lojmanlardaki 1960’dan beri süre gelen yaşam anlayışını değiştirmiş ve 2004 Eylül ayında lojmanlar ve sosyal tesislerin tamamının kapatılması ile sonuçlanan bir sürece neden olmuştur. Öncelikle işçi blokları, daha sonra orta düzey ve mühendis evleri ve en son üst düzey yönetici evleri, restoran, bar ve sosyal tesisler kapatılmıştır.

Tesislerin kapatılmasının ardından, TOKİ ile Mersin Valiliği, Mersin Büyükşehir ve Akdeniz Belediyesi başkanlıkları arasında 6 Mart 2008 tarihinde Çay, Çilek ve Özgürlük Mahallelerindeki alanlar için "Mersin Akdeniz Kentsel Yenileme (Gecekondu Dönüşüm) Projesi"ne ilişkin ön protokol imzalanmıştır. Bu proje kapsamında, proje alanlarında yaşayan hak sahiplerine mevcut durumları esas alınarak yine kendi bölgesinde konut veya ticarethane edindirilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle, alanda bulunan hak sahiplerine ait yapılar yıkılmadan boş alanlarda konut üretimi planlanmıştır (Basın Açıklaması, 2012). Bu konutların yapımı aşamasında bölgedeki hak sahipleriyle konut veya ticarethaneler karşılığında anlaşmalar yapılması, konutların tamamlanmasının ardından konut anlaşması yapan hak sahiplerinin bu konutlara yerleştirilerek mevcut yapıların tahliye ve yıkımı, boşaltılan alanlarda da yeni konut veya sosyal donatı üretimine başlanması hedeflenmiştir. İmzalanan ek protokolle, rezerv

alan genişlemesi yapılmış, ATAŞ arazisi kamulaştırılarak, ATAŞ lojman alanı da proje alanına dâhil edilmiştir.

Projede ATAŞ'ın rezerv alanı olarak kullanılması planlanmıştır. ATAŞ lojman sahasının kamulaştırılan bölümü yıkılarak TOKİ konutları inşa edilecek, bölge halkı bu alana yerleştirilecek, sonrasında Çay, Çilek, Özgürlük mahalleleri yıkılarak TOKİ konutları inşa edilmesi öngörülmüştür.

Akdeniz Belediyesi'nin, 04.08.2012 tarihinde İl Çevre Müdürlüğüne ATAŞ Petrol Rafinerisi Lojman Alanı'nın tescillenerek, 'Kentsel Sit Alanı'olarak ilan edilmesi ve Mersin'e kazandırılması konusunda yaptığı başvuru, Adana Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından Aralık 2012'de reddedilmiştir. Gerekçe raporunda ATAŞ Lojman sahasının kentsel sit alanı ilan edilmemesine sebep olarak "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda yer alan nitelikleri barındırmadığı gerekçesiyle korumaya değer bulunmadığı" belirtilmektedir.

ATAŞ lojman sahasının bağlı olduğu Akdeniz Belediyesi lojman sahası ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Belediye, ATAŞ alanı dâhil yaklaşık 20 hektarlık alanı bulunan Çay mahallesinde iyileştirme çalışmaları yapmayı planlamaktadır. ATAŞ alanı 1/25000 Nazım İmar Planında, Sosyal ve Kültürel Tesis alanı olarak planlanmış, Mersin Kent bütünü içinde gerekli bir karar olup, kentin ve mahallenin sosyal donatı ve açık yeşil alan ihtiyacı buradan karşılanacağı düşünülmektedir.

Tüm bu süreçte ek protokolün imzalanarak, TOKİ sınırlarının genişletilmesi ve kamulaştırma kararı Akdeniz Belediyesi ve birkaç vatandaşın itirazıyla mahkemeye verilmiştir. Yerel yönetimlerin bu alanı kamu kazandırması gerekliliği üzerinde duran Akdeniz Belediyesinin lojman sahası ile ilgili ATAŞ Kentsel Tasarım Projesi Planlama

İlkeleri” bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm bölgesinde yıkım yerine iyileştirme yapılması gereği üzerinde duran Belediye'nin proje önerileri şu şekildedir:

- Çay mahallesindeki sosyal donatı ve yeşil alan eksikliğine çözüm olmak,
- Bölge için bir Sosyo ekonomik program oluşturmak,
- Ortak sosyal kültürel ve spor alanlarını sağlamak,
- Bölgenin ekonomik olarak gelişmesine yardımcı olacak çözümler üretmek,
- Kadınlara yönelik istihdam sağlayıcı kurs, eğitim ve çalışma alanlarını yaratmak,
- Kentsel rantın adil ve eşit dağılımı adına kentsel tarım alanlarını açmak ve kendi besinini kendi karşılayacak şekilde planlama yapmak,
- Mevcuttaki yapıları ve ekolojik alanı korumak, şeklinde planlamaktadır (Akdeniz Belediyesi, 2013).

Bu gelişmeler ve girişimler, ATAŞ lojmanları ve bu bölgenin yanı başında kurulmuş olan mahallelerde yapılması planlanan dönüşüm çalışmaları, Akdeniz Belediyesi, muhtarlıklar ve belediye tarafından oluşturulan çevre ekibinin de etkisiyle Mersin'de farkındalığına sebebiyet vermiştir.

Eski ATAŞ sakinlerinin örgütlenerek bu alanı koruma çabaları henüz çok yenidir. ATAŞ lojmanlarının yıkılıp yok edilmemesi, eski dokusunun korunması ve yeni ihtiyaçlar için düzenlenmesi için imza kampanyası düzenlenmeye başlanmıştır. Basın ve çeşitli diğer kaynaklar aracılığıyla bu alanla ilgili gelişmeleri dikkatlice takip etmekte ve oluşturdukları web sayfası ve e-mail grubu aracılığıyla (Ataş'lı Olmak), bu konudaki düşüncelerini ve seslerini duyurmak için çaba göstermektedirler. Sosyal medyada oluşturulan gruplar, İstanbul'da yapılan toplantılar ve sosyal faaliyetler gerçekleşmiştir.

Bu çalışma kapsamında; ATAŞ lojmanlarının eski sakinleriyle yapılan yüz

yüze görüşmeler ve 50 kişiye geçmişe yönelik anket uygulaması yapılmıştır. 10 yıldır hiç kullanılmamasına ve herhangi bir bakım yapılamamasına rağmen hala sağlam duran binaların ve sosyal tesislerin yıkılmadan korunması genel istek ve dilektir. Bu sağlam binaların yıkılarak yerlerine yapılacak olan alışveriş merkezi, yüksek katlı binalardan oluşacak yeni alan, yapısını yıllarca korumuş bir yaşam merkezinin yok olmasına sebep olacaktır.

Eski ATAŞ sakinlerinin ortak düşünceleri, bu alanın korunması ve yıkılmaması gerektiği yönündedir. Görüşme yapılan eski bir lojman sakininin;
“Buranın korunması ve benim gibi çocuklarımın da buradan faydalanması benim en büyük dileklerimden biridir. Çünkü ATAŞ sadece binalar topluluğu değildir. Burası dini, milleti, ırkı ayrı insanları birleştiren, özel bir yerdir. Hep özeldi ve özel kalmalı” ifadeleri ile sadece maddi değil duygusal anlamda da bir varoluştan bahsetmektedir.

Yapılan görüşme ve anket analizleri sonucunda elde edilen bilgiler ışığında ATAŞ bünyesinde kurulan lojmanlar, Avrupa Kentsel Şartı kapsamında yer alan kentsel ve fiziksel çevrenin iyileştirilmesi, yerleşimlerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması, kültürlerarası kaynaşma gibi birçok şartı içinde barındıran bir yaşam alanı ya da kent olarak ifade edilebilirler. ATAŞ deneyimiyle, kurmaya çalıştığı yaşam merkezlerinin inşasında hali hazırda var olan bir alanı yıkarak yeniden inşa etme çalışmaları en başından itibaren ele alınacaktır.

II. BÖLÜM

II. AVRUPA KENTSEL ŞARTI

Plansız-düzensiz kentleşme ve sanayileşme, teknolojinin olumsuz etkileri, nüfus artışı ve tüketim alışkanlıkları, çeşitli toplumsal ve ekonomik sorunların yanı sıra kentlerin çevresel niteliğini bozucu sonuçlar da yaratmaktadır. Yerleşim alanlarının, sağlıklı yaşam koşullarını yitirmesi, hukuksal alanda ve insan hakları konusunda siyasi katılım, yeni ve farklılaşan talepler gibi yeni gelişmeler, “kent hakkı” gibi yeni hakların ortaya çıkmasını ve bu kavramın incelenmesini zorunlu hale getirmiştir (Balkır, 2010). Kent hakkının en önemli belgelerinden Avrupa Kentsel Şartı’nı açıklamadan önce kavram üzerinde kısaca durmanın, Şartı açıklamada faydalı olacağı düşünülmüştür.

II.1 Kent Hakkı

Kentleşmenin sağlıksız bir şekilde yaşandığı Türkiye’de bozuk yollar, altyapı çalışmaları, güvenlik sorunları, temizlik sorunları, sağlıksız gıda maddeleri gibi yalnızca birkaç örnekle açıklayabileceğimiz kent sorunlarının hepsi, aslında, kent hakkının bir biçimde ihlali anlamına gelmektedir. Son yıllarda gündemi çokça meşgul eden “kent hakkı” Henry Lefebvre’nin kavramsallaştırdığı ve Lefebvre’den sonra en güçlü savunucu David Harvey’in sıkça kullandığı radikal, toplumsal bir değişim talebidir (Adanalı, 2011).

1968 Paris öğrenci ayaklanmaları sırasında Lefebvre’nin “daha adil bir kentsel düzen nasıl olur” sorusuna cevap ararken kullandığı kavramdı kent hakkı. (*“le droit à la ville”, “the right to the city”*). Lefebvre, kapitalist mekânın üretimini, kullanım değerinden çok değişim değerinin belirlediğini, şehrin sermaye veya mülk sahibi olmayan, sınıflarının ise kentte söz hakkını kaybettiğini söylemektedir (Lefebvre, 2011). Harvey, kent hakkını, şöyle açıklar:

“Kent hakkı kent kaynaklarına ulaşma bireysel özgürlüğünden çok öte bir şeydir: Kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkıdır. Ayrıca bireyselden çok ortak bir haktır çünkü bu dönüşüm kaçınılmaz olarak kentleşme süreçlerini yeniden şekillendirmek üzere ortaklaşa bir gücün kullanımına dayanır” (Harvey, 2009).

Kent hakkı, bireyin hem tek başına, hem de toplu olarak istemde bulunabilecekleri haklardandır. Kentleşmenin artmasıyla beraber daha çok gündeme gelen kent hakkı, her ülke ve/veya her kentte kendine özgü koşullar içinde gerçekleşen ekonomik ve toplumsal sonuçları olan bir kavramdır.

Kentte yaşayanların yaşam çevrelerine sahip çıkarak, mekânlarının fiziksel, toplumsal, siyasal, kültürel olarak biçimlenişinde karar sahibi olma isteminde bulunmaları, kent hakkının doğuşunu ve gelişmesini hızlandırmıştır.

Kentte yaşayanlara ve kent sakinlerine diğer insan haklarına ek olarak tanınan kent hakkının özelliği, insan hakları hukukunun aradığı tüm unsurları taşımasıdır. Herkesin; insan haklarına saygılı ve geliştirmeye açık bir kentte yaşama hakkı, güvenli bir şehirde yaşama hakkı, ekolojik dengeleri korunmuş bir şehirde yaşama hakkı, girişim ve teşebbüsleri destekleyen bir kentte yaşama hakkı, yeterli çeşitlilikte mal ve hizmetlerin halkın seçimine sunulduğu bir kentte yaşama hakkı, kentin ekonomik gelişiminden pay alma hakkının bulunduğu bir kentte yaşama hakkı ve talebi bulunmaktadır (Balkır, 2010).

Bazı tanımlamalara göre bir politik proje olarak da nitelendirilen kent hakkı üzerinden kentsel karar mekanizmalarının yeniden yapılanması ve bütün kent yaşayanlarının, kentsel siyaset içerisinde yerini alması ve yaşam çevrelerini etkileyen kararlarda söz sahibi olması gerekir. Kent hakkı, kentte yaşayan ya da bulunan kentlilere,

diğer insan haklarına ek olarak tanınan, henüz gelişme sürecinde bulunan, insan haklarının bütünselliği içerisinde yer alan bazı hak ve sorumluluklardan oluşmaktadır (Palabıyık, 2004).

Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı çağımızda insan haklarının yaşama geçmesi kentli haklarının uygulanabilir olmasına bağlıdır. Kentli haklarında amaç, kentlilere insan onuruna yakışan yaşamın sağlanmasıdır. Kentli haklarının özelliği bu hakların insan hakları gibi 1. ve 2. Kuşak haklarla dayanışma hakları içerisinde bulunan hakları da kapsamında bulundurması, uygulanabilirliği için ise işbirliği ve dayanışma gerektirmesidir. Bunların tanınmadığı ya da gerçekleştirilemediği toplumlarda genelde insan hakları, özelde ise kentli hakları, büyük ölçüde, soyut ilke ve düzenlemeler biçiminde kalacaktır (Palabıyık, 2004).

Kentsel gelişmenin temeli, özerk ve mali bağımsızlığı olan yerel yönetimlere halkın doğrudan katılımının sağlanmasıdır. İnsanlar şehir yönetimine katıldıkça, yaşadıkları şehre uyumları ve aidiyet hisleri güçlenir. İnsanlar içinde oldukları süreçlere daha fazla sahip çıkmaktadırlar. Bu noktada kentli insanın hakları ve sorumlulukları da önem taşımaktadır (Şentürk, 1998).

Bu bağlamda kent hakkı tartışmalarının gittikçe yoğunlaşması ve uluslararası örgütlerin ilgisini çekerek bağlayıcı işbirliklerine ilgi duyulması sonucunda temel referans metinlerden biri sayılan Avrupa Kentsel Şartı'nın daha ayrıntılı olarak ele alınmasında fayda bulunmaktadır.

II. 2 Avrupa Kentsel Şartı Gelişimi

Avrupa'da kentsel sorunlar daima diğer politika alanlarıyla birlikte ele alınmıştır. Örneğin sağlık ya da güvenlik konusu sadece o kentin değil, tüm kentlerin ve

ülkenin sorunudur. Bundan dolayı Avrupa Birliği'nin kente ve kentsel sorunlara bakış açısını doğru değerlendirebilmek için, kent ve bölge planlaması ile ilgili yönlendirici belgelerin yanı sıra yerleşim yerlerini başka açılardan etkileyen çevre, yerel yönetimler gibi alanlardaki politika kararlarını da göz önünde bulundurmak gerekecektir (Duru, 2005).

Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalar oluşturma çabalarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu politikalar, konseyce düzenlenen "Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası" kapsamında geliştirilmiştir. Kampanya'da dört temel konuya ağırlık verilmiştir:

1. Kentsel fiziksel çevrenin iyileştirilmesi,
2. Konut stokunun iyileştirilmesi,
3. Yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması,
4. Toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesi,

Avrupa Kentsel Şartı'nın öncesinde kentsel çevrenin yaşanılabilir hale getirilmesine yönelik olarak 1832'den itibaren girişimlerde bulunulmuştur. İngiltere'de sağlık koşullarının iyileştirilmesine yönelik kanun bu yönde atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir (Savaş Yavuzçehre ve Torlak, 2006). 1890'lı yıllardan sonraki dönemde kent estetiğini öne çıkaran "Güzel Kent" akımı, kent estetiğinin ortaçağ ya da feodal kent yapısıyla sağlanabileceğini savunan "Camillo Sitte" akımı, kentle kırım üstünlüklerini birleştiren Ebenezer Howard'ın "Bahçe Kent" akımı gibi bir çok akım ortaya çıkmıştır (Keleş, 2004).

Bu çalışmaların en başında, 1928 yılında 24 mimarın imzasıyla Milletlerarası Modern Mimari Kongresinin (*Congrès international d'architecture moderne-CIAM*) kuruluşu gelmiştir. Amaçları; Modernist kentler ve binaların belirlenmesi ve teşvik edilmesi olan kongrede yaklaşık otuz yıl kentsel yaşam ve aidiyet sorunu üzerine

çalışmalar yürütülmüştür. Avrupa Kentsel Şartı'nın ortaya çıkmasının ilk adımı olarak sayılabilecek olan bu grup tarafından üretilen belgeler ve vardıkları sonuçlar şehirlerin o dönemden sonraki biçimlenmelerinde büyük etkileri olmuştur. 1933'te Atina'da yapılan kongre sonucunda tespit edilen şehircilik anlaşması ilkeleri, 1941'de Atina Anlaşmasında (*the Athens Charter, Chartre d'Athens*) toplanmıştır (Atina Anlaşması, 2007).

Le Corbusier, tarafından kaleme alınan Atina Anlaşması'nda ilk bölümünde coğrafyanın, topografyanın dayattıkları hatırlatılmış, keyfi idari bölünmelerin aslında şehirleri ne denli sıkıştırabildiği belirtilmiştir. Modern kent planlama ilkelerini belirleyen uluslararası düzeydeki çalışmanın ikinci bölümünde; “Kentlerin Bugünkü Durumu Tenkitler ve Çareler” başlıklı, mesken, boş zamanların değerlendirilmesi, çalışma, gidiş geliş imkânları, kentlerin tarihi serveti konuları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Güneş, yeşillik ve mekan şehircilikte birinci derecede rol oynayan üç unsur olarak kabul edilmiş, planlamada göz önüne alınması gerekenler, ekolojik bir yaklaşımla yaşanabilirlik düzeyinde belirlenmiştir. Kentlerde yüksekliğin öne çıkarılmasının, böylece yeşil alanların oluşmasına olanak verilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Duru, 2001).

CIAM ve Atina anlaşması şehircilikte ve konut tasarımında psikolojik ve sosyolojik verileri hesaba katan, bütün yönleriyle insanlar için şehirler ve konutlar yapmayı amaçlayan bir insancıl görüşün, bir daha değişmeyecek bir şekilde yerleşmesini sağlamıştır (Atina Anlaşması, 2007).

Atina Şartı'nda kent, “işlevsel kent” teması ile ele alınırken, kentsel gelişimin yapılaşma boyutunun iyileştirilmesine dair tartışmalar, kentte “şahsi çıkarlar, toplum çıkarlarına tabi kılınmalıdır” diye sonlanmıştır. Şehirciliğin anahtarı dört işlevde gizlidir: oturmak, çalışmak, dinlenmek, dolaşmak. Ancak, Şart'ın uygulanmasının sonuçları beklenenden farklı olmuştur. İnşa edilen ve genellikle kent dışındaki bu konutlarda yaşam

beklenilenin aksine kentte bir birleşme değil ayrışmaya sebep olmuştur. İnsanlar kent dışında inşa edilen yüksek katlı gökdelenleri ıssızlık, güvenlik gibi sebeplerden tercih etmemişlerdir. Kentin fiziki yapıları ile kentli arasında ilişki kurulmasında sorunlar olmuştur. Oluşturulan sitelerde oturmak kötü deneyimler haline gelmiştir (Yılmaz, 2009).

Atina Şartı'nın imzalanmasından sonra yaşanılabilir kentlerle ilgili çalışmalar son bulmamıştır. Avrupa Birliği genişleme sürecinde, sürecin başarısı için, 1982-1986 arasında Avrupa'yı kapsayan; halk ve yerel yönetimlere yönelik "yerleşmelerde daha iyi yaşam" ("*A better life in towns*"; "*desvillespourvivre*"; "*Stadte zum Leben*") sloganıyla devam eden kampanya kentsel gelişmenin nicelikten çok nitelik yönleriyle ilgilendiğini ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalar; daha sonra Avrupa Konseyi'nde kentsel politikalarla ilgili ayrı bir program olarak devam etmiştir (Avrupa Kentsel Şartı, 2012).

Program 1986 yılında; "yerinden yönetim" mantığının desteklenmesinden hareketle, Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Daimi Konferansı'na (AYBİK) aktarılmıştır (Avrupa Kentsel Şartı, 2012).

Sadece politikacıların değil, uzmanların ve halkın katılımıyla, görgü ve bilgi alışverişini geliştiren çabalar, Konferansın yerel demokrasi, yerinden yönetim ve katılımcılık konusundaki diğer çalışmalarıyla birlikte şarta gerekli temel verileri de sağlamıştır.

Yerel düzeyde iyi bir kent yönetimi için gerekli bir dizi ilkeyi bir metinde bir araya getiren Şart'ın amacı;

1. Yerel yönetimler için kent yönetimi el kitabı oluşturmak
2. Gelecekteki olası kentli hakları kongresi için temel ilkeleri oluşturmak
3. Şart'ın ilkelerini yerine getiren kentler için verilecek uluslararası ödüllere

temel oluşturmak

4. Fiziksel çevre ve yasalarıyla ilgili yaptırımlar için Avrupa Konseyinin bu konulara katılımına bir vize oluşturmak

5. Avrupa Konseyinin ve özellikle daimi konferansın kent sorunlarına ilişkin tüm çalışma sonuçlarının bir çözümlemesini yapmaktır.

1986'dan günümüze; birçok konferans ve sempozyumlarla tanıtılan, hazırlanan çeşitli rapor ve kararlarla desteklenen bir program oluşturulmuştur. Bu raporlara dayanılarak hazırlanan ve kentsel gelişmeyi çeşitli yönlerden ele alan çalışmalar (örneğin: kentlerde sağlık, sanayi kentlerinin yenilenmesi, kentsel güvenlik, suçların önlenmesi ve uyuşturucu kullanımıyla mücadeleye ilişkin politikaların geliştirilmesi; mimari yapılanmanın geliştirilmesi ve tarihi kent dokularının korunması; toplumsal gelişme ve imcece, vb.), daha sonra Avrupa Belediyelerine gönderilmiştir. Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda 12 Mart 1992 yılında Avrupa Konseyi'nin 27. oturumunda (Karar No: 234 ve Eki) kabul edilmiştir. Şart diğerlerinden farklı olarak Hükümetlerin değil yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır (Karasu, 2008).

Şart, temel hak ve özgürlüklerin korunmasına paralel olarak, kentsel gelişmenin nitelik özellikleri ve yaşam kalitesiyle doğrudan ilgilidir. Şart'ın önemle benimsediği iki ilke işbirliği ve dayanışmadır (Palabıyık, 2004).

Avrupa Kentsel Şartı, kenti; *“toplum hayatının temel çekirdeği ve karakterini oluşturan tarihi ve yasal bir oluşum”* ken, günümüzde *“ortak çıkarları olan insan topluluklarının bir araya geldiği, özerk idari birimler ve düzenli yapılaşmış, kamu hizmetleri sunan ve kendi kendini yönetebilen yaşam merkezleri”*ne dönüşmüş olarak tanımlar. Avrupa Kentsel Şartı kent hakkını yalnız bir deklarasyon olarak belirtip bırakmaz. Kent kavramını irdeleyerek kent ve yakın çevresi, ideal kent, geleceğin kenti,

yerel demokrasi ve kentsel politika kavramlarına da içerik kazandırır (Arapkirlioğlu ve Yener, 1996; Şentürk, 1998).

1992 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı'nın ardından Avrupa Konseyi tarafından 27-29 Mayıs 2008 tarihleri arasında Strazburg'da genel bir oturum düzenlenmiştir. Genel oturumda on beş yıllık sürede yaşanan değişikliklerin, zorlu yerel ve küresel sorunlar ve kentsel gelişimler de dikkate alınarak, Şart'ın ilk halindeki bazı ilkeleri yeniden tanımlanmaya, bunları tamamlamaya ve güncellemeye karar verilmiştir (Avrupa Kentsel Şartı – 2: Yeni Bir Kent İçin Manifesto, 2008).

Kongrede, Avrupa Kentsel Şartı – 2'nin amacının, *“Avrupa Yerel Yönetimlerini sürdürülebilir kentler ve kasabalar inşa etmeye zorlayan Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto, kentsel yaşama yeni bir yaklaşım sunmak”* olduğu açıklanmıştır.

2008'de genişletilerek yayınlanan Avrupa Kentsel Şartı 2, bilinen adıyla Yeni Bir Kent İçin Manifesto, sürdürülebilir kentler inşa etmeye zorlayarak kentsel yaşama yeni bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır. Yerel ve küresel sorunları ve kentsel gelişimi de göz önünde bulundurarak güncel kentsel sorunlarla baş etmeyi sağlayacak ortak ilkeler ve kavramlar bütünü belirlenmektedir. Manifestonun giriş kısmında küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni koşullara uyum sürecinden, yeni yaşam biçimi ve sosyal ağlardan, kentlerin yayılması ve otomobil kullanımının yaygınlaşmasından, çevreye yönelik tehditlerden kaynaklanan sorunlarla uğraşılması gerektiğinden bahsedilmektedir. Avrupa'nın kent ve kasabalarının kentlilere ait, gelecek nesillere aktarılacak sosyal, ekonomik ve kültürel değerler olup, kentlerin demokratik ortamı güçlendirmede önemli, çeşitliliği destekleyici, yenilikçilik açısından önemli bir güce sahip, refahın öncü güçleri ve küreselleşme sürecinin önemli oyuncularından oldukları söylenmektedir.

Avrupa Kentsel Şartı'nın ilk ve son hallerine bakıldığında kentsel gelişmeye yönelik kaygılar ortaya konulmuştur. Küreselleşme ile karşı karşıya kalan Avrupa'nın yeni teknolojilere, ekolojik, ekonomik ve sosyal koşullara uyum sağlama çabaları ve bu sebeplerden dolayı baş etmek zorunda kaldıkları sorunları nedeniyle, ilk Avrupa Kentsel Şartı'na, eklemeler yapma ve güncelleştirme gereği duyulmuştur. Yeni bir yüzyılın doğduğu aşamada ortaya çıkan yeni bir kentlilik şeklini yansıtan Manifesto, bu amaçla sunulmuştur (Avrupa Kentsel Şartı – 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto, 2008).

Kentler daha çok ekonomik gelişmeye katkıları oranında ele alınmakta, enerji, ulaşım, altyapı, sanayi gibi alanlarda Avrupa Birliği ölçütlerini yakalamak için büyük çaba harcanırken, kentsel yaşam ve kent kültürü ile ilgili sorunlar ya yerel yönetimlerin kendi çabalarına bırakılmakta ya da ekonomik gerekçelerle ertelenmektedir. Kentsel mirasın korunması, herkese yeterli konut sağlanması, sağlık olanaklarının geliştirilmesi, engelliler gibi özel kümeler için gereken düzenlemelerin yapılması, kent içinde özel araçların egemenliğine son verilmesi, farklı kültürlerin bir zenginlik olarak tanınması gibi konularda henüz başlangıç düzeyinde de olsa adımların atıldığını söylemeye olanak bulunmamaktadır (Duru, 2005).

Bir anlamda Avrupa'nın kenti ütopyasını kuran Avrupa Kentsel Şartı, Türkiye'deki kentler için de ulaşılmaması arzulan düzeyi göstermektedir. Söz konusu Şart'ın ana başlıkları şunlardır;

1. Ulaşım ve Dolaşım
2. Kentlerde Çevre ve Doğa
3. Kentlerin Fiziki Yapıları
4. Tarihi Kentsel Yapı Mirası
5. Konut

6. Kent Güvenliğinin Sağlanması ve Suçların Önlenmesi
7. Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engelliler
8. Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme
9. Yerleşimlerde Kültür
10. Yerleşimlerde Kültürlerarası Kaynaşma
11. Kentlerde Sağlık
12. Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması
13. Kentlerde Ekonomik Kalkınma

Türkiye’de kentlerin ideal Avrupa kentinden uzaklaştığı alanlar sadece fiziksel ya da ekonomik değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal alandadır. Yol, su, kanalizasyon, gibi altyapı ve ulaşım, enerji gibi üstyapı alanlarının yanısıra, kültürlerarası çeşitlilik, kentsel koruma, dezavantajlı gruplar, kültürel etkinlikler gibi konularda Avrupa düzeyine erişilmesi gerekmektedir.

III. BÖLÜM

III. AVRUPA KENTSEL ŞARTI İLKELERİ AÇISINDAN LOJMAN SAHASININ İNCELENMESİ

ATAŞ lojmanları döneminin şartlarının çok ilerisinde sosyal, kültürel ve fiziksel imkanlara sahip bir yaşam alanı oluşturmaktaydı. Bu yaşam alanıyla ilgili yapılan gözlem ve değerlendirmeler sonucunda lojman sahasının bir takım özelliklerinin, Şart ilkeleri ile belirtilen yaşanabilir kent tanımıyla uyum içinde olduğu sonucuna varılmıştır. Kent geneline dair hazırlanmış olan Şart maddelerinin, kapalı konut sitesi örneği olarak ele alabileceğimiz ATAŞ lojman sahası örneğiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye’de çalışmanın yapıldığı 2014 senesine kadar hiçbir belediyenin henüz imzalamadığı Avrupa Kentsel Şartı ile ATAŞ lojman sahasının incelenmesi ile soyut bir kavramın, somut politikalar üzerinden tartışılması sağlanmaya çalışılmıştır.

ATAŞ lojmanları ile ilgili çalışma yapılırken eski ATAŞ sakinleri ile görüşmeler yapılmış, bunun dışında 50 ATAŞ lojman sakinine geçmiş deneyimlerinden faydalanmak amacıyla anket uygulanmıştır. Yapılan ankette Lojman sahasını ile ilgili erişilebilirlik, çevre özellikleri, güvenlik gibi lojmanların fiziksel özelliklerinin yanı sıra sosyal ve kültürel hayat ile ilgili de sorular sorulmuştur. Görüşme, gözlem ve anket değerlendirmeleri sonucunda lojman sahası Avrupa Kentsel Şartı ile ilişkilendirilmiştir. Bu bilgileri desteklemek amacıyla fotoğraf ve çeşitli görseller çalışmaya eklenmiştir. Çalışmanın amacının dışına çıkmaması için Şart’ın tüm maddeleri değil seçilen beş maddesi ile inceleme yapılmıştır.

III.1. Güvenlik

Kalabalıklaşan kentler ve sosyal alanlar kontrol edilmesi güç bölgeler haline

gelmiştir. Gerek TOKİ konutlarında, gerek site ve lojmanlarda gerekse de Avrupa Kentsel Şartı'nda, üzerinde durulan konuların başında güvenlik ihtiyacı gelmektedir. Büyük/küçük ölçekli firmaların inşaatları ve konutları için yaptıkları tanıtımlarda ve reklamlarda sıklıkla güvenlik ve alanın korunaklılığı üzerinde durulduğu görülmektedir. Sadece Türkiye'de değil, dünyada da insanların sadece kendileri değil aileleri için güvenli bir yer arama ihtiyacı bulunmaktadır. Güvenliğin herkesin endişesi olduğu konusu şartta da belirtilmiştir (Avrupa Kentsel Şartı, İlke 4.6, 1992).

Şart, kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi başlığında güvenliği garanti edilmeden ve suç korkusu azaltılmadan bir yerleşimin gerçek bir yerleşim olamayacağından bahseder. Yerleşimlerde suçun önlenmesi ve güvenliğin sağlanması sadece tek bir kişiyi değil tüm toplumu ilgilendiren bir olaydır. Yerleşimlerdeki yüksek suç oranının genellikle bu kentlerdeki temel sorunlardan olmasından dolayı, önleyici tedbirlerin alınması konusu kapsamlı bir biçimde tartışılmaktadır. Oluşturulacak net bir suç ve güvenlik politikasının, alınacak önlemler ve yaptırımlarla beraber insanların işbirliği ile önlenebileceği ve/veya azaltılabileceği konusu Şart'ın kapsamında yer almaktadır (AKŞ İlke 4.6, 1992).

Çevreyi iyileştirici önlemleri alırken beraberinde; gençlere sağlık, eğlence, eğitim, istihdam konularında olanaklar yaratmak, suç oluşumuna karşı alınacak tedbirlerdendir (AKŞ İlke 4.6, 1992).

Maddi, manevi ve hukuka aykırılık gibi unsurları olan suç, kusurlu bir hareket olarak tarif edilmektedir (Eliş ve Köksal, 2011) Suçun çok çeşitli sebepleri vardır ve suçta iten sebeplerin bulunup çözülmeye çalışılması gerekmektedir. Bu çözümler aranırken, yerel düzeyde seçilmişlerin temsilcileri, resmi görevliler, polis kuvvetleri, hukukçular, sosyal danışmanlar ve birliklerin işbirliği ve koordinasyonu sağlanmalıdır. Aksi takdirde

suçun önlenmesine dair yerel düzeyde alınmayan önlemler, insanların kendilerine güvenli yerler aramasına ya da güvenlik ihtiyacını kendi başlarına gidermeye çalışmasına sebep olmaktadır (AKŞ İlke 4.6, 1992).

Görüşmelerden elde edilen bilgiler sonucunda ATAS'ın bulunduğu konumundan dolayı güvenliğin her dönem sitede çok önemli bir konu olduğu sonucuna varılmıştır. ATAS personelinden oluşan yaya ve araçlı güvenlik görevlilerinin site içerisinde hem kuralların uygulanmasından hem de güvenlikten sorumlu olduğu tespit edilmiştir. Site içerisindeki sıkı kurallar yazılı olarak tüm sakinlerin görebileceği şekilde uygun yerlere de asılmış ve konulmuştur. Şart'ın da konu ettiği gibi güvenlik politikaları ve kurallar açık, net, detaylı ve kapsamlı şekilde belirtilmiştir. Örnek olarak çiçek koparmak, havuza belirlenen saatler dışında girmek, gürültü yapmak, taşkın davranışlarda bulunmak, lojman içerisinde hız limitini aşarak araba kullanmak bu kurallardan bazılarıdır. Bu kurallara bütün lojman sakinlerinin uyması beklenir ve tüm bu kurallar yazılı olarak tüm sakinlerin görebileceği şekilde uygun yerlere de asılarak lojman sakinlerine hatırlatmalar yapılmıştır. Bu kurallara uymayanlar her ne sebeple olursa olsun mutlaka cezalandırılmıştır. Cezalar, ailenin lojmandan ihracına kadar gidebilmiştir. Bu kuralların kısıtlayıcı değil tam tersine lojman yaşamını daha rahat hale getirmek için uygulandığı ve yine bu kurallar sayesinde herkes rahat bir şekilde lojman içerisinde yaşamını sürdürdüğü, kuralları uygulamayanlara verilen cezaların gelecekte olabilecek olan uygunsuzlukları önlemeye yardımcı olduğu belirtilmiştir.

Lojman içerisindeki güvenlik ve kurallara uyulması konusundaki hassasiyet, lojman dışından gelebilecek zararlar ve suçu önlemede de gösterilmiştir. Lojman sınırının etrafına çevrilmiş yüksek duvarlar dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı bir önlem niteliğindedir. Zaman içerisinde Mersin civarında yoğunlaşan göç, tüm Mersin'i olduğu

kadar ATAŞ lojmanlarının çevresini de etkilemiştir. ATAŞ Lojmanlarına komşu olan Çay Mahallesi'nde lojman manzaralı evlerin mahalledeki diğer evlere göre daha yüksek fiyattan kiralandığı belirtilmiştir. Ancak yaşanan hırsızlık, mülke zarar verme gibi birkaç tatsız hadisenin yaşanmasından sonra, lojman alanı yüksek duvarlarla ve dikenli tellerle çevrilmiş ve iki bölge birbirinden tamamen ayrılmıştır.

Güvenliğin, lojman sahasında olduğu kadar, binaların fiziki yapısında da önemli olduğu belirtilmiştir. Balkon demirlerinin dikine sık çubuklar şeklinde ve yaklaşık bir metre yüksekliğinde olması ile sarkma, düşme, sıkışma gibi kazaların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu şekilde hem dışarıdan hem içeriden tırmanılmasının önüne geçilmeye çalışılmış, yüksekliği ile sarkma, düşme gibi kazaların önüne geçilmiş, demirlerin sıklığı ile de araya sıkışmayı engellemeye çalışılmıştır.

Fotoğraf 3. Ataş Lojmanı Balkon Örneği, Yeşim Altan Eşiğök

ATAŞ lojman sahasında bulunan ATAŞ'ın itfaiye aracı, yangın ile ilgili olarak alınan önlemlerdendir. Yangın çıkması durumunda ilk müdahale yine ATAŞ tarafından yapılacak şeklinde planlanmıştır. Tüm ev aletlerinin elektrikli olduğu sahada hiçbir yangın kazası yaşanmadığı belirtilmiştir.

ATAŞ lojman sahasında içerisinde uygulanan kurallar ve nadir de olsa kurallara uymayan kişilerin olması durumunda uygulanan cezalar, yaşanabilecek daha büyük kaza ve uygunsuzlukların önüne geçmek amacındadır. Kent özeline bakıldığında yerel yönetimler tarafından konulması ve uygulanması gereken kuralların, lojman ölçeğinde özel güvenlik tarafından uygulandığı görülmektedir. Bu kuralların önleyici nitelikte olması, oluşabilecek güvenlik sorunlarının önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Dışa kapalı konut sitelerinin tercih edilmesinde de en önemli etken konut ve çevresinin güvenliği olarak gösterilmektedir. Güvenlik duygusu Şart'ın da üzerinde durduğu gibi bir çevrenin yaşanabilir olması açısından da gereken şartların başında gelmektedir. Güvenli bir konut ve çevrede yaşama, kişi ve toplumun daha mutlu ve rahat hissetmesi için gereklidir. Şart'ın da üzerinde durduğu gibi güvenlik problemleri ile ilgili önlemler alınırken geçici çözümler yerine daha kalıcı çözümlerin aranması ve kent sakinlerinin tümünü kapsayan çözümler üretilmesinin kent güvenliğinin sağlanması ve önlemlerin devamlılığı açısından yararlı olabilecektir. Yerel düzeyde Barolar Birliği, Mimar ve Mühendis Odaları gibi mesleki kuruluşlar ile yerel yönetimler arasında sağlanacak koordinasyonun, kentlerde yaşanabilecek hemen her türlü güvenlik sorununa çözüm bulunmasında yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

III.2. Fiziksel Alan

Avrupa Kentsel Şartı konutu insan yerleşimlerinin temel ögesi olarak görüp, bunu temel insan hakları çerçevesinde toplumun temel yaşama birimi olarak tarif eder. Kentli bireyin gündelik yaşamın en büyük ağırlığa sahip ve en büyük bedel ödediği varlıktır (Avrupa Kentsel Şartı, İlke 2, 1992).

Konut, tarihsel gelişimi içinde doğa koşullarına, toplumun gelenek ve göreneklerine, siyasal yapının özelliklerine, üretim ilişkileri ve biçimine, nüfus yapısı ve özelliklerine, kentleşme tipine ve birçok başka sebebe bağlı olarak, dinamik bir ilişkiler toplamı şeklinde meydana gelmiştir. İnsanların beslenme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacını güvenli ve sağlıklı şekilde karşılayacak özellikleri taşıması gereken ve belli bir mekânsal büyüklükteki yapı olan konut, tekil kişiler veya aile için barınak olmanın yanında toplum için sosyal, ekonomik ve fiziksel içeriği olan bir kavramdır aynı zamanda.

Konut; birey, aile ya da bireylerden oluşan hane halkının tek veya bir arada bulunacağı ve dolayısıyla ilişkiler kurabileceği "*sosyal*"; yaşamın bütünlüğü açısından gerekli olan çeşitli işlevlerin sürdürülmesine olanak veren "*fiziksel*"; birey ve/veya ailelerin toplumu oluşturan diğer öznelerle temasının önemli bir ayağını oluşturan ve toplumsal ilişkilerin yeniden üretildiği "*toplumsal*" bir birimdir (Tekeli, 1996).

Bu kadar büyük bir öneme sahip yaşam biriminin en temel özelliklerinden biri kişinin mahremiyetini güvence altına almasıdır. Bu anlamda ATAS'taki konutlar gerek birbirlerine karşı konumları, gerekse de kullanılan yapı malzemesinin niteliğinden dolayı ses ve görüntü mahremiyetini güvence altına alacak kalitededir.

Şart'ın vurguladığı ikinci nokta bu konutların sağlamlığıdır (AKŞ 2, 1992).

Yalnızca sağlam bir binada oturmak insanların konut ihtiyacını karşılamaya yetmemektedir. Konut çevresinde yer alan açık alanlar, parklar, güvenlik, huzur, konfor ve görüntü insanların bir konutta arayabilecekleri ilk özelliklerdendir. İnsanların rahatça dinlenebilecekleri, spor yapabilecekleri, huzurlu ve sağlıklı koşullarda olabilecekleri bir konutta yaşayabilmeleri, hem sosyal hayatlarını hem de çalışma hayatlarını doğrudan etkilemektedir. İyi tasarlanmış ve planlanmış açık alanlar, sağlam yapı binalar hem lojman sakinleri için bir çeşit yaşama mekanı oluşturmakta, hem de kolektif yaşamı sağlayarak, insan boyutunu da hayata eklemektedir (AKŞ İlke 4.3, 1992).

Konut sadece belli bir gelir düzeyine sahip insanların değil tüm insanların ihtiyacıdır. İnsanların değişen yaşam şartları ve ihtiyaçlarına göre konutlarda yaşaması ve yaşadıkları bu konutlarda oturabilecekleri sürelerin, uzun vadede garanti altında olması gerekmektedir. Aykırı bir durum olmadığı hallerde (mülke zarar verme, komşuluk ilişkilerindeki sorunlar, doğal afetler gibi) insanlar konutlarını terk etme ya da tahliye etme gibi korkuları taşımamalıdır (AKŞ İlke 4.3, 1992).

Çalışanların refah düzeyleri göz önünde bulundurularak tasarlanan ATAŞ lojmanları yapılırken planlarında bazı standartlar belirlenmiş ve binaların yapımı sırasında bunların uygulanmasına dikkat edilmiştir. Örneğin evlerin hepsine demirbaş olarak fırın ve buzdolabı konulmuştur. 4+1 evlerde bunlara ek olarak derin dondurucu ve çamaşır makinesi yerleştirilmiştir.

Henüz tel dolapların kullanıldığı, buzdolabının zor bulunduğu bir dönemde tüm evlerde bulunan buzdolabı ve fırının yaşamı kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Çalışanların beyaz eşya ihtiyaçları lojman tarafından sağlanmıştır. Lojman sakinlerinin çoğunluğu evine çamaşır makinesi alıncaya kadar uzun bir süre çamaşırhane çalıştırılmış, işlevini

kaybedince de kapatılmıştır. Çamaşır makinesi bulunmayan ev tiplerinin ihtiyaçlarını giderebilmek için, evler sahasında çamaşır ve kurutma makinelerinin bulunduğu bir çamaşırhane kurulmuştur. Getirilen kirli çamaşırlar orada bulunan görevliye teslim edilip (isteyenler kendisi de yıkayabilmekteydi), daha sonra söylenen saatte yıkanıp kurutma makinelerinde kurutulan çamaşırların yine oradan alındığı belirtilmiştir.

Diğer bir standart uygulama ise kalorifer sistemi ve klimalı ısıtma olmuştur. Kalorifer sistemi tüm evlerde bulunmaktadır ve ısıtma merkezden sağlanmıştır. Merkezi sistemin kışın ısıtma yazınsoğutma yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca sıcak su ihtiyacı da her evde bulunan 2 adet termosifon ile sağlanmıştır. Gizli termosifonlardan biri girişte mutfak ve tuvaletin bulunduğu alanda diğeri banyodadır. Klima sistemi ise duvar üstünde üfleme sistemi şeklindedir. Klimalı soğutma sistemi sadece 4+1 evlerde bulunmaktaydı. 1960'lı yıllarda sadece Mersin'de değil Türkiye'de bile zor bulunacak bir olanak olan ısıtma ve soğutma sistemleri ATAŞ evlerinde standart olarak bulunduğu belirtilmiştir. Bu özelliklerin lojmanların yaşam standartlarını birçok yaşam alanından çok daha yüksek bir noktaya getirdiği görülmektedir.

Bütün bu uygulamaların dışında mühendis ve müdür evlerinde White Westinghouse marka buzdolabı, çamaşır makinesi, derin dondurucu yanında çatal, bıçak, radyo, bambu ağacından salon takımı bulunduğu belirtilmiştir. Planlama, bu evlerde yaşayanların neredeyse sadece özel eşyalarını alarak evlere yerleşeceği şekilde yapılmıştır.

ATAŞ lojmanlarında tüm sistem elektrik enerjisi ile çalışmaktadır. Şehirde sıklıkla yaşanan elektrik kesintilerine karşı, lojmanlarda elektrik yılda sadece bir kere, bakım ve onarım nedeniyle kesilmektedir. Her yıl uygulanan rutin bir işlem olmasına ve hangi gün kesinti olacağı zaten lojman sakinleri tarafından bilinmesine rağmen lojman

sakinlerinin yaşamını kötü yönde etkilememesi için bakım onarımın yapıldığı bu bir günlük kesinti için, kendilerine en az bir hafta önceden haber verildiği belirtilmiştir.

Evlerin rutin bakımı veya ihtiyaç nedeniyle onarım yapılması ile ilgili de lojmandaki standart uygulamalardan bahsedilmiştir. Evlerin bakım onarım, badana gibi işleri ücretsiz olarak şirket tarafından yapılmaktaydı. Bu işlemler yapılırken izlenmesi gereken bazı kurallar bulunmaktaydı. Bakım ve onarım isteğinin ilgili kişinin aranarak bildirilmesi ve uygun bir zamanda onarımın yapılabilmesi için sıra alınması gerekmekteydi. Yine standart olarak evlere 5 yılda bir veya ihtiyaç halinde boya/badana hakkı verilmekteydi.

Mersin merkezine mesafesi ve ulaşım araçlarının sınırlı olması lojmanlarda, sakinlerin ihtiyaçlarının tamamının karşılanması gerekliliğini doğurmuştur. Lojmanda bulunan bakkal, manav, kasap ve ayakkabı tamircisi ikamet edenlerin gereksinimlerini karşılamıştır. Site dışından sadece gazete, süt dağıtım yapanlar ile kuaför ve terzilerin evler sahasına girmesine izin verilmiştir.

Lojmanlardan şehir merkezine-merkezden lojmanlara düzenli olarak karşılıklı servis seferleri sağlanmıştır. Servisler sosyal tesis binası önünden saatinde hareket edip, altı ayrı duraktan öğrenci veya site sakinlerini alıp, aynı duraklara bırakmıştır. Kurallar burada da geçerli olmuştur; servislerin bekleme yapmadığı, duraklar arasında kesinlikle durmadığı belirtilmiştir.

Şehir merkezindeki okullara giden öğrencilerin servisleri bu sistemin dışında tutulmuş, okul saatlerine göre düzenlenmiştir. Öğrenci servislerine öğrenci ve öğretmen dışında hiç kimsenin binmesine izin verilmemiştir. Küçük öğrencilerin servis şoförü

tarafından ellerinden tutularak okul kapısına kadar bırakılıp, aynı yerden teslim alındığı belirtilmiştir.

ATAŞ lojmanları ilk kurulduğunda çevre bakımı, havuz bakımı gibi işler için sözleşmeli ATAŞ elemanları çalışmış, sonrasında bu işler için taşeron firmalar ile anlaşılmıştır.

ATAŞ lojmanları inşasında kullanılan kaliteli malzemeler, konutların günümüze kadar yıkılmadan korunmasına olanak vermiştir. 2002 yılından beri kullanılmayan binalar ve altyapı bakım ve onarım ile kullanılabilir durumda olduğu belirtilmiştir.

Fotoğraf 4: Ataş Konut, Yazar arşivi

ATAŞ lojmanlarında oturanlar aksi bir durum olmadığı takdirde sadece terfi almalarıyla beraber daha geniş evlere çıkmakta ve bu evlerde yaşamaktadırlar. Özel bir talep ve/veya memnuniyetsizlik bulunduğu durumlarda şirketin aynı şartlarda başka bir konuta aileyi yerleştirmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Emekli olarak işyerinden ayrılan personelin taşınma masrafları da şirketçe ödenmektedir.

Konut insanların temel ihtiyaçlarını karşıladıkları, sadece dört duvarın örülmesiyle elde edilen kapalı bir alandan çok daha geniş ve kapsamlı, sosyal boyutları da içinde barındıran bir kavramdır. Konut, içinde ve çevresinde barındırdığı imkanları ile kişilerin güvenli ve sağlıklı yaşama koşullarını sağlayacak nitelik ve nicelikte olmalıdır. Konutu genel mimari özellikleri, konut tipi ve byklğ, konut içi donatım kalitesi açısından incelemek mümkündür. Konut tipi ve sağladığı mahremiyet konut sakinleri için büyük önem taşımaktadır. şart'ın da sözünü ettiği herkesin erişebileceği, engelsiz ve elde edilebilir bir hak olan konutu özelliklerinin ve fiziksel çevrenin ATAş lojman sahasında da bulunduğu gözlenmiştir. Konut ve çevresindeki fiziksel, görsel imkanların yanısıra konutun kolay ulaşılabilir olmasının, konutların, konut içerisindeki donanımların periyodik bakımının düzenli yapılması gibi çalışmaların sakinler üzerinde olumlu psikolojik ve maddi etkileri olduğu tespit edilmiştir. Bu hak ve imkanların yerel yönetimler tarafından kent geneline yayılmasının gerekliliği gittikçe önem kazanmaktadır.

III.3. Sağlık

İnsanların en önemli temel ihtiyaçlarından birisi sağlıktır. İnsanların sosyal ve fiziksel çevreleri ile yaşam biçimlerinin, sağlığın başlıca belirleyicileri olduğu gerçeğinden hareketle, sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve sağlanması konusunun şart'ın da üzerinde durduğu konu başlıklarından birisini oluşturduğu grlmektedir. Sağlık koşullarındaki eşişsizliğin belirlenerek giderilmesi, hastalık ya da kaza gibi durumlarda bakımların yapılabilmesi tesislerin bulunması ve/veya bu koşulların oluşturulması özellikle önemlidir (AKş İlke 4.11, 1992).

Sağlık için sadece iyi bir hastane ya da tesisin kurulmasının yeterli olmayacağı şartta belirtilen konular arasındadır. Sağlık için evre politikalarının oluşturulması, hava, su, toprak ve yeraltı kirliliklerinin engellenmesi ile tehlikeli atıkların tamamen ortadan

kaldırılması, sağlıklı ve güvenli içme suyunun temini; temel altyapı hizmetlerinin öncelikli temini gibi temelde sağlıklı bir çevrenin oluşturulması sağlığa dair temel gerekliliklerden bazılarıdır (AKŞ İlke 4.11, 1992).

Şart'ın da belirttiği gibi sağlıklı ve temiz bir yaşam alanı, orada yaşayanların sadece bedenlen değil, ruhen de sağlıklı olmasına yardımcı olmaktadır. ATAŞ lojmanlarında yapılan tüm çalışmalar lojman sakinlerinin rahat ve sağlıklı bir şekilde tüm alandan faydalanmalarına yöneliktir.

Sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, sağlık merkezlerinin kurularak, bu merkezlerde (sağlık ocağı, hastane ve poliklinik) uzman veya gönüllü kişilerin eğitim vermesi sağlanmalıdır (AKŞ İlke 4.11, 1992).

ATAŞ lojman sahası içerisinde yaşam insanların güvenli ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine olanak verecek şekilde planlanmıştır. Tüm ATAŞ lojman sahasında sağlık açısından güvenli bir çevrenin oluşturulması için her gün rutin olarak haşerelere karşı ilaçlama, çevre bakımı ve temizliği, havuz bakım ve temizliği yapılmıştır. Çevre bakımı ile ilgili olarak düzenli temizlik ve sulama ile hem temiz ve sağlıklı hem de görsel anlamda güzel bir çevre oluşması sağlanmıştır. Sadece büyüklerin değil çocukların da faydalandığı bu alanlarda da rutin bakım ve kontroller yapılarak, çocukların güvenle oynayacakları alanlar sağlanmıştır.

Havuz için Pazartesi günü genel temizlik günüdür. Saat 16.30'a kadar kapalı olan havuzun boşaltılıp, temizlendiği ve ilaçlandığı belirtilmiştir. Her gün ise lojman sakinleri tarafından "havuz doktorları" olarak adlandırılan uzmanlar tarafından 09.00-10.00 ve 15.00-16.00 saatleri arasında olmak üzere günde iki kere numuneler alınarak, analizler yapılmıştır. Yapılan analizlerle havuzun temizliği ölçülmüştür.

Ayrı bir içme suyu sisteminin bulunduğu ATAŞ lojman sahasında yapılan tetkikler ve ölçümlerle sağlıklı su sağlanarak, Şart'ında üzerinde durduğu, kirli su tehlikesinin de önüne de geçilmiştir

Sosyal yaşamın bir diğer ihtiyacı ise sağlık hizmetleri ve bunlara kolay ulaşılabilmesidir. ATAŞ lojmanlarında sağlık hizmetlerinin birçoğu lojman bünyesindeki hastaneden karşılanmıştır. Zamanının çok ötesinde ve modern bir tesis olan ATAŞ hastanesinde her türlü sağlık hizmeti ve birçok ameliyat gerçekleştirilmiştir. Hastanede kadrolu iki adet dâhiliye uzmanı, beş adet hemşire, bir adet tahlil/röntgen teknisyeni ve beş adet hastabakıcı vardır. Uzman doktorun bulunmadığı durumlarda Mersin merkezden uzman doktor gelerek işlem yapmıştır. Sağlık hizmetlerinden ise ücret talep edilmemektedir. Bütün bu imkanlar ATAŞ sakinlerinin tüm sağlık ihtiyaçlarını karşılamıştır. Hatta birçok ATAŞ'lı çocuğun doğumu da bu hastanede gerçekleştirilmiştir. Lojman sahasının kapanmasının ardından hastanede bulunan birçok malzeme Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesine bağışlanmıştır.

Günümüzde sağlık artık sadece tıp bilim dalı içinde değil, birçok disiplin arasında bağlantı kuran bir köprü olmuştur. Çevre bilimi, kamu yönetimi ve ekonomi sağlık yakından ilişkilidir. Dünya Sağlık Örgütü sağlığı “sadece hastalık, sakatlık veya zayıflığın olmaması değil; bütünsel olarak bulunması gereken fiziksel, zihinsel ve sosyal refah durumu” (WHO, 2006) olarak tanımlamaktadır. Sağlık sadece bireyleri ilgilendiren bir konu olmanın ötesinde çevreyi ve kenti de etkileyen bir olgudur. Sağlıklı çevrenin sağlıklı bireyler kazandırdığı çıkarımı yapılabilmektedir. Sağlık ilgili olarak ATAŞ lojman sahasında alınan önlemler ve yapılan çalışmalar sağlıklı bir çevrenin oluşumuna da yöneliktir. Kentlerde sağlık hizmetlerinin yanında sağlıklı çevre oluşumuna yönelik

çalışmalar, bedensel, zihinsel açıdan sağlıklı bir toplumun oluşumuna da olanak verebilecektir.

III.4. Kentsel Alanlarda Spor ve Boş Zamanları Değerlendirme

Günlük yaşamdaki yoğun çalışma hayatı ve beraberinde getirdiği baskılar, insanlara sosyal ve spor olanaklarının sağlanması ihtiyacı doğurmaktadır. Spor ve boş zamanları değerlendirme, kişilerin yaşamlarında önemli bir yer tutmalıdır. Şart, herkesin, ilgi alanları ve kabiliyetleri yönünde spor faaliyetlerine katılma hakkı olduğunu belirtir. Spor ve sosyal aktiviteler özellikle gençlerin ve çocukların bedensel ve sosyal gelişimleri açısından önemli yönlendirici araçlardır. Şart'ın üzerinde durduğu gerek geleneksel gerek modern spor olanaklarını, eğlence ve dinlenme faaliyetlerini geliştirmek ve teşvik etmek için çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. Açık ve ağaçlı alanlar, oyun alanları, oyun havuzları ve gezinti yolları oluşturulması, bahçeler gibi mevcut kaynaklardan tahsisler yaratarak; doğal ve sentetik spor merkezleri inşa ederek kişilere çeşitli fırsatlar sağlayabilir. Sistemli bedensel ve zihinsel faaliyetler, sosyal, fiziksel ve psikolojik gelişime olumlu yönde etki etmektedir. Faaliyetlere genç yaşlı demeden tüm sakinlerin katılması sosyal kaynaşma ve dayanışmayı arttıracak hem sağlıklı bir bedene sahip olmalarına yardımcı olacak hem de özellikle gençlerin kötü alışkanlıklar edinmesini engelleyecektir (AKŞ İlke 4.8, 1992).

Yaşam alanlarında spor ve sosyal faaliyetlerin uygulanabileceği uygun alanların oluşturulması ve bu alanların herkes tarafından ulaşılabilir olması önemlidir. Şarta göre bu faaliyetler yerleşimde yaşayanların bütününe kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır. Sosyal, ekonomik ve yapısal zorluklar ortadan kaldırılmalıdır. İnsanların sadece spor değil diğer sosyal aktivitelerden faydalanma, eğlence, dinlenme faaliyetlerinde yer alma hakkı bulunmaktadır (AKŞ İlke 4.8, 1992).

Spor faaliyetleri düzenlenirken kullanıcıların fikirleri de alınarak oluşturulacak faaliyetin devamlılığı ve faydası arttırılabilmektedir. Heves edilen bir spor dalında verilen eğitimler ya da destekler insanların o spor dalı ya da faaliyete ilgilerini arttırmaktadır. Şart becerilerini geliştirmek isteyenlerin ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini, gerekiyorsa bu kişilerin profesyonel destek almaları gerektiğini belirtmektedir. Yetenekli sporcuların yarışma ve eğitim ihtiyaçları yeterli donanıma sahip ortamlarda karşılanmalıdır. Mutlaka eğitim, idman yapmaları ve yarışmalara katılmaları desteklenmektedir (AKŞ İlke 4.8, 1992).

İnsanların sosyalleşmeleri ve spor yapabilmeleri için ATAŞ lojman sahası içerisinde kulüp çatısı altında sinema salonu, restoran, Amerikan bar, oyun odaları bulunan oldukça büyük bir sosyal tesis bulunmaktadır. Tüm aile ve ayrıca misafirleri bu tesislerden faydalanabilmiştir. Ayrıca bir büyük havuzu, bir çocuk havuzu, havuzun kenarında tost, hamburger ve soğuk içeceklerin satıldığı bir büfe, tenis kortları, futbol, basketbol ve voleybol sahaları bulunmaktaydı. Bu sosyal tesis lojman sakinlerine, özellikle 1970'lerde Mersin'de aynı çatı altında bulunmayan bir imkan sağlamıştır.

Fotoğraf 5: Çocuk Parkı, Cem Özoral

Fotoğraf 6: Basketbol Sahası, Cem Özoral

Spor sahaları tüm lojman sakinlerinin kullanımına açık olup ve isteyen her lojman sakini bu alanlardan rahatlıkla faydalanabilmektedir. Yazın açılan havuz ise temizlik,

ilaçlama gibi sebeplerden dolayı Pazartesi günleri hariç haftanın her günü faaliyet göstermiştir. Havuz saat 10.00 - 08.00 saatleri arasında açık olup geceleri ise kapatılmaktadır.

Şart'ın da üzerinde durduğu gibi spor etkinlikleri ve eğitimlerde konunun ATAŞ lojmanlarında uygulanışı şu şekildeydi; her sene başında lojman sakinlerinden ve ailelerinden faaliyetlere katılmak isteyenlerin, yapmak istedikleri spor etkinliğine dair görüş istenmekte ve bu görüşlere göre o spor dalına ait hocalar ile anlaşılmaktadır. Özellikle gençlerin ve çocukların yapacakları sporu profesyonellerden öğrenmeleri gerektiği konusu üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Spor faaliyetleri hocalar nezaretinde yapılmıştır.

Lojman sakinleri arasında yapılan yarışmalar, çocukların ve gençlerin beraber spor yapmalarına olanak sağladığı gibi rekabeti öğrenmeleri açısından da önemli görülmüştür. Yarışmalarda derece alanlar kupa ve madalya ile ödüllendirilmiştir. ATAŞ sakinlerinin çocukları arasında hobi amaçlı spor faaliyetleri yapanlar ve yarışmalara katılanların yanı sıra birçok kişi yüzme, basketbol, su topu, tekvando, masa tenisini lisanslı olarak yapmış ve yerel, bölgesel ve ulusal başarılar göstermiştir.

Spor olanaklarının en başında lojman sahasındaki havuz gelmektedir. L şeklinde yetişkinler için ve çocuklar için olmak üzere iki yüzme havuzu mevcuttur. Kısa kenar trampelen atlama sahasıdır. Havuzdan Pazartesi hariç haftanın her günü faydalanılabildiği belirtilmiştir.

Fotoğraf 7: Ataş Havuz, Tümer Özoral Arşivi

Lojman sahasında yer alan, kulüp ve kulüp faaliyetleri – sinema, restoran, bar-
insanların gün içerisindeki sorunlarından sıyrılıp, sosyalleşmek, dinlenmek ve boş
zamanlarını değerlendirmek için tercih ettiği mekanlardan olmuştur.

Lojmanlarda oturanlar bu sosyal tesislerde yarışma, kermes, film ve tiyatro
izleme gibi çeşitli etkinlikler, eğlenceler, spor müsabakalarından faydalanılmıştır. Her sene
düzenli olarak yapılan kutlamalar ve kermesler yine sosyal tesis bünyesinde yapılmıştır.

Fotoğraf 8: ATAS Kulüp, Kaynak: Yazarın arşivi

Kulüp; bünyesinde, ATAS'lı herkese ve misafirlerine açık olan ve haftada bir yeni film gösterimi olan bir sinema mevcuttur. 1970-1980 yılları arasında Mersin'de sadece iki adet sinema bulunduğu göz önüne alınırsa bu imkan lojman sakinleri için sağlanmış bir ayrıcalıktır. Ayrıca hemen herkesin boş zamanlarını geçirdiği lokanta, bar ve havuz kulüp içerisinde bulunmaktadır. Kulüp üyeliği lojmanın kurulduğu ilk yıllarda ücretsizdi. Daha sonraki yıllarda sembolik bir ücret karşılığı kulüp hizmetlerinden faydalanılabilmekteydi (Bu ücret 1990'lı yılların sonunda aylık 50 TL. olarak belirlenmiştir). Lojman sakininin misafiri de belli ücret karşılığı kulüpten faydalandırılmıştır.

Lojman alanı içerisinde çocukların ve gençlerin eğlenebilecekleri ve oynayabilecekleri parklar bulunmaktadır. Bu parklar saha içerisinde düzenli olarak yerleştirilip, herkesin kolaylıkla ulaşabileceği mesafelerdedir. Düzenli olarak bakım ve onarımları yapılarak oluşabilecek herhangi bir tehlikenin önüne geçilmiştir.

III.5. Yerleşimlerde Kültürlerarası İletişim

Bir yerleşim yerindeki kendine has yaşam tarzı ve koşulları, o yerleşim yerinin kendine has kültürünün oluşmasına yardımcı olur, bir yerleşimin ortak hafızası ve tarihini oluşturur. Şart, güzel sanatlar, müzik, edebiyat, vb. sosyal faaliyetler ile insanların bu faaliyetlere katılımı ve katkısının bir yerleşimin kendi kültürünü oluşturduğunu söyler (AKŞ İlke 4.9, 1992).

Kültürel faaliyetler sadece bireyi değil, toplumu ilgilendiren faaliyetlerdir. Sadece imtiyazlı bir grup ya da topluluğa hitap etmemeli, toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı ve teşvik edici olmalıdır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 27. Maddesinde de belirtildiği gibi kültürel demokrasi evrenseldir. Etnik köken, dil, din, cinsiyet ayrımcılığının olmadığı bir ortamda insan haklarına saygıyı, insan haklarının korunmasını ön plânda tutan Şart'ta, yardımlaşma ve toplumsal dayanışma temel ilkeleri arasında yer almaktadır (AKŞ İlke 4.10, 1992).

Yaşanan yerde kültürel zenginliğin olması insanların bir toplumun gerçek ve aktif üyeleri olabilmelerine yardımcı olmaktadır. Farklı dil, gelenek, kültür ve inanca sahip göçmen ve azınlıkların toplum tarafından benimsenmesi kültürel zenginliğin yani sıra, ekonomik zenginliğin de kaynağı olmaktadır. Bu zenginliklerin topluma kazandırılması, ancak bireylerin eşit haklara sahip olması ile sağlanacaktır (AKŞ İlke 4.10, 1992).

Avrupa Kentsel Şartı'nın yerleşimlerde kültürlerarası kaynaşma maddesinde konu ettiği ilkelere belirtildiği gibi geniş kültürel altyapı, farklı duygu ve düşüncelerin özgürce paylaşıldığı bir yerleşimde aktif demokrasiden de söz etmek mümkündür. Şart'ta da belirtildiği üzere her insanın sosyal, kültürel etkinliklerden faydalanma, eşit şartlarda eğitim alma hakkı bulunmaktadır. Bu sebeple, farklılıkların bir dışlama ile değil hoşgörü ile kabul edildiği azınlıkların da kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı değişik din,

dil, ırklar arasında görüş alışverişinin sağlanması sonucunda yerleşimlerde eşitlikten ve demokrasiden söz etmek mümkün olacaktır. Farklı milliyet, bölge ve ülke halkları arasındaki kültürel alışverişin karşılıklı saygı ve anlayışını arttıracığının bilincine varılabilmesi için, kültürel politikaların bireylere öğretilip özümletilmesi gerekmektedir. Bu sebeple küçük yaştan başlayarak eğitim planlaması içerisinde kültürel politikaların konulması gerekmektedir. Böylece insan haklarının tesisi ve yaşam kalitesinin artırılması sağlanabilecektir (AKŞ İlke 4.10, 1992).

Sosyal ve kültürel faaliyetler sonucu oluşan kültürlerarası kaynaşma, Şart'ın Güvenlik başlığı altında konu ettiği, sosyal yabancılaşma, buna bağlı olarak ortaya çıkan olumsuzluklar ve özellikle, belli bir kültürle, aileyle, okulla veya toplumla bütünleşememiş olan gençler ve suçun oluşumu süreçlerinin de önüne geçilmesini sağlamaktadır (AKŞ İlke 4.6, 1992).

Bütün kültürel faaliyetlerin hayata geçirilmesi için bazı gereksinimler bulunmaktadır. Güzel sanatlar ve eğlence gibi faaliyetlerinin hazırlanarak sergilenmesi için yönetimin desteği ve katılım gibi ihtiyaçlar zorunludur. Bu sebeple faaliyetlerin uygulanması için yerleşim yeri yönetiminin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Şart'ta da belirtildiği gibi ATAŞ sosyal etkinliklerine yerel firmalardan, yerel idarelerden destek sağlanmıştır. Yapılan etkinlikler sonucu gelir elde edilmiş ve bu gelirlerle kentteki ihtiyaç sahiplerine yardımlar yapılmıştır. Böylece yerel idarenin desteği bir şekilde tekrar halka döndürülerek bir döngü sağlanmıştır. Bu döngü, kültürel aktivite sonucu gruplar arasında kaynaşma ve kültürel gelişimi güçlendirmeye iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Başarılı bir kültürel gelişim için ATAŞ lojmanlarında, toplumun belli gruplarının özellikle gençlerin gereksinim ve dayanışmaları hedeflenmiştir. Böylece kültürel kaynaşma ve birlikteliğin sağlanmasına çalışılmıştır.

Kültürel kaynaşma ayrıca toplum içerisinde bağları kuvvetlendiren bir ögedir (Madde, 4.10). ATAŞ lojmanındaki sosyal faaliyetler tıpkı Şart'ın konu ettiği gibi yerleşimdeki birlikteliği sağladığı gibi, ATAŞ ile olan bağları da kuvvetlendirmekteydi. Bu etkinlikler hem güzel vakit geçirmek, hem kaynaşmak hem de paylaşımda bulunmak için bir fırsat yaratmaktaydı. ATAŞ lojman sakinleri arasında düzenlenen çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler sadece belli bir yaş ya da cinsi kapsamamaktaydı. Yapılan faaliyetlere isteyen her sakin katılabilmekte ve faydalanabilmekteydi. Böylece değişik grupların da birbirleri ile iletişimde kalmaları ve birbirlerini daha iyi tanımaları sağlanmış olunmaktaydı.

ATAŞ çalışanlarının çocukları için de sosyal bir hayat kurmaya çalışmış ve iki sınıftan oluşan kreş aileler için ciddi bir alternatif olmuştu. Böylece çalışan ebeveynlerin çocuklarını bırakabilecekleri güvenilir bir yer bulunmaktaydı. Bu kreşlerde çeşitli aktivelerle çocukların birbirleri ile kaynaşması sağlanmaktaydı.

Ailelerin sosyal yaşamları için ise de lojman içerisinde birçok aktivite yapılmaktaydı. Düzenlenen kermes, tiyatro, kanto, Karagöz-Hacivat kukla gösterileri, Türk Müziği Korusu oluşturulması, flüt kursuna katılıp sonrasında konser vermek, sağlıklı yaşam için hafta sonları her yaştan katılanlarla yürüyüş, koşu ve spor müsabakaları düzenlemesi, ATAŞ'lıların bir arada olmak ve güzel zaman geçirmek için yaptıkları sosyal faaliyetlerden birkaçıydı. ATAŞ'ta yapılan bu organizasyonlardan birkaçı şu şekilde sıralanabilir;

- Yılda bir tüm çalışanların ve ailelerin katılımıyla kutlanan ATAŞ'ın kuruluşu. Çeşitli yarışmaların yapıldığı bu kutlamada şirket tarafından kumanya dağıtılır, Genel Müdür de dahil herkes düzenlenen yarışmalara katılırdı (çuval yarışı, yumurta yarışı, yoğurt yarışı).

- Senede bir gün Ağustos ayında düzenlenen yüzme yarışlarına ATAŞ çalışanlarının çocuklarının yaş gruplarına ayrılarak katıldıkları yüzme yarışları.
- Yılbaşı Balosu
- Baharda düzenlenen Portakal Balosu, Basma Balosu
- Yılda bir dönemin ünlü sanatçılarının katılımıyla düzenlenen konserler
- Senede bir düzenlenen Kanto geceleri

Lojmanın kendine ait bir gazetesi de bulunmaktaydı. Her hafta çıkan gazetesi önemli bir haber kaynağı durumundaydı. Lojmandakilerin güncel durumuyla ilgili son bilgiler bu gazete aracılığı ile verilmiştir. Böylece lojman sakinleri birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı bulmuş, güncel gelişmeleri öğrenebilmiştir. Ölüm, doğum gibi bilgiler ile duyurular bu gazete aracılığı ile paylaşılmıştır.

ATAŞ bünyesinde ayrıca “ATAŞ Kadınları Yardım Derneği” adındaki dernek bursiyerlere ve eğitime destek vermiştir. Dernek tarafından düzenlenen kermesler ve/veya yerel firmalar, yerel idareler dernek bütçesine katkı sağlıyordu. Çalışan eşlerinin kurmuş olduğu kadınlar yardım derneğinin her yıl mayıs ayında gerçekleştirdiği kermes Mersin halkının büyük ilgisini çekmiştir. Kermes gün servisler gün boyunca şehir merkezinden ziyaretçileri ATAŞ kulübüne kermese taşıdığı belirtilmiştir. Kermeste çoluk çocuk, eş, çalışan, genel müdür, yönetici herkes görev almıştır. Bu Kermes’te bir yıllık çalışmanın tüm el emeği göz nuru, yaratıcı ve çok zevkli ürünler özel reyonlarda (yine çok amaçlı salonda bir gece önceden boru iskelelerle kurulan ve çok özenle süslenen) satışa sunulmuştur. Yiyecek reyonları bahçeye, havuz başına kadar taşımıştır. Kermeste görev alanların reyonlarına göre bir örnek giyinmeleri sağlanmıştır. En önemli özelliği bütün gelirin sosyal yardım amaçlı kullanılmasıdır. Kermesin sona ermesiyle gelecek yılın

çalışmalarına başlanmaktadır. Kermes için hazırlanacak ürünlerde kullanılacak tekstil ürünleri Mersin, Tarsus, Adana bölgesinde yer alan fabrikalardan bağışlar yoluyla sağlanmıştır.

ATAŞ lojmanlarında yaşayanlar sosyal bağlarla birbirine bağlanan kozmopolit bir topluluk görünümündedir. Bu toplulukta hemen her din ve ırktan çalışan bulunmuştur: Amerikalı, Ermeni, Laz, Arap, Türk, Çerkez, Hristiyan, Yahudi, Müslüman. Tüm bu sakinlerin yıllarca hep beraber ve sorunsuz bir şekilde yaşamıştır. Bunun sebebi, rafineri çalışma ortamında keskin hatlarla sıkı şekilde korunan hiyerarşik ayırımın, özel yaşamda tamamen kaldırılmış olması olarak açıklanabilmektedir.

Lojmanda yaşayan 150 ailenin tüm bireyleri aynı haklarla sosyal tesislerden yararlanmış, tüm sanat ve spor çalışmalarını el ele yürütmüşlerdir. Lokantada, havuzda, tenis kortlarında, sinemada kimseye ayrıcalık yapılmamıştır. Hiyerarşik ayırımın kalkması ile ilgili olarak kermeslerde Genel Müdürün ayakkabı boyacısı olması, mühendisin lokma pişirmesi, sağlık personelinin pamuk şeker satması, elektrikçinin piyano çalması, personel müdürü kanto yapması güzel örnekler olarak verilebilmektedir. Konserler, tiyatrolar, spor karşılaşmalarında işyeri ast üst ilişkileri geçersiz kalması sonucunda oluşan kaynaşma ile ortak yaşamın mutlu şekilde yürütüldüğü belirtilmiştir.

Lojman da yapılan bütün bu sosyal faaliyetler lojman çalışanları arasında hem birlikteliği sağlamış hem de ATAŞ'lıların bağlarını güçlendirmiştir. ATAŞ'taki güçlü bağlar yıllar boyunca korunmaya devam etmiştir. Lojmanın tamamen boşaltılmasının ardından 2000'li yıllara kadar çok sağlam bir şekilde ilerleyen "ATAŞ'lılık" ne yazık ki günümüzde gerek çalışma hayatı, gerek vefatlar, gerekse de zamansızlık nedeniyle iyiden iyiye zayıflamıştır. Ancak bazı eski ATAŞ sakinlerinin son zamanlarda örgütlenmesiyle, ortak faaliyetler üretme çabasına girmişlerdir.

SONUÇ

ATAŞ çalışanları ve aileleri için kurulmuş olan lojman, yıllar içinde kendi kültürünü de oluşturmuş bir yaşam alanıdır. İçinde barındırdığı imkanları ve fiziksel koşullarının benzerinin lojmanın aktif olduğu yıllarda Mersin’de bulunmadığı görülmüştür. Yaşam alanında genç, yaşlı, çocuk, kadın, erkek ayrımı yapılmadan herkesin tüm olanaklardan faydalanması düşünülmüştür. Bir kentte olması gerekenlerin sıralandığı ve kent hakkı alanında en önemli belgelerden olan Avrupa Kentsel Şartı’nın birçok ögesini içinde barındıran bu alan mikro ölçekte bir kent görünümündedir.

Konut politikaları ele alınırken yaşam alanlarını sadece konut/inşaat boyutu ile değerlendirmemek gerekmektedir. Türkiye’deki site inşaatına yönelik konut politikalarının çoğu konut edindirme ile ilgilidir. İnşa sırasında vaat edilen sosyal, sportif, kültürel imkanlar, konut kalitesi gibi konularda ATAŞ lojmanları ile benzerlikler taşıdığı söylenebilse de, TOKİ tarafından yapılan memnuniyet anketleri ve görüşmeler de ATAŞ’tan farklı olarak bu özelliklerin kimi zaman beklentiyi karşılamaktan uzakta olduğunu ortaya koymaktadır. TOKİ’nin mülk sahipleri ile yaptığı ve TOKİ konutlarında yaşayanların memnuniyetsizliklerini belirttikleri anket sonuçları bu tezimiz desteklenmektedir.

Sosyal alan, güvenlik, kültürel faaliyetler, sağlık gibi Avrupa Kentsel Şartı’nın üzerinde durduğu konular ve TOKİ konutları inşası ile oluşturulmak istenilen alan özellikleri ile yıkılacak ATAŞ lojman sahasının özellikleri birbiri ile benzerlikler göstermektedir.

Avrupa Kentsel Şartı özelinde incelediğimiz bu konutlarla unutulmaması gereken, temelinde özel bir şirketin lojmanı olduğudur. Bu lojman kendi yönetimi,

güvenliği, sosyal ve sportif imkanları, dışarıdan girişin kontrollü olarak sağlandığı bir kapalı konut sitesidir. Türkiye'deki lojmanların birçoğundan farklı olarak kamu sektörüne değil özel sektöre aittir. Çalışma yapılırken bu alanla ilgili araştırma yapma olanağı bulunmuştur. Yapılan yüz yüze görüşmeler, incelenen belgeler ve kişisel arşivler ATAŞ ile ilgili birçok bilgiye ulaşmamızı sağlamıştır. Şu anda kapalı olması ve girişlerin yasak olması nedeniyle yerinde görsel elde etme imkanı bulunamamıştır. Eski ATAŞ sakinlerinin kişisel arşivlerinden yararlanılmış, fotoğraf ve görsellerle elde edilen bilgilerin desteklenmesi sağlanmıştır. ATAŞ sakinlerine anket uygulanmıştır. Uygulanan anket sonucunda lojman sahası ile ilgili her konuda memnuniyetin en üst düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar bizi iki şekilde düşünmeye itmiştir. Bu sonuçlardan birincisi ATAŞ'luların bu yerleşim alanındaki altyapı, sağlık, spor, sosyal imkanlar, güvenlik, kültürlerarası kaynaşma gibi özelliklerinden gerçekten çok memnun olmaları, diğer sonuç ise bu özellikleri başka bir alanda bulamadıkları için hala bu şekilde hissettikleri yönündendir.

TOKİ tarafından yıkılarak yeniden inşa edilmesi planlanan ATAŞ lojmanları 1960'lı yılların başında kurulmuş ve kendi kentsel dokusunu oluşturmuş bir alandır. Sosyal, sportif, kültürel imkânlarının yanı sıra konutların fiziksel özellikleri de 1960'lı yıllardan günümüze kadar korunmuştur. Yıllar içerisinde kendi tarihini oluşturmuş lojman, korunmaya değer bir alandır. Yıkılmak yerine bu alanın korunması için özel kuruluşların, kamu kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin desteğiyle başka alternatifler oluşturulabilir.

ATAŞ lojman sahasının korunması, hâlihazırda korunmuş olan sosyal alanlar, sağlık tesisleri, yeşil alan ve çevre düzenlemesi fazla bir uğraş vermeden tekrar faydalanılmasına vesile olabilecektir. Akdeniz Belediyesi'nin hayata geçirmeyi planladığı projeler anlamda bu alanın yeniden kullanıma açılmasına olanak verecektir. Şart'ın da

üzerinde durduğu gibi, konut politikalarının oluşturulmasında yerel yönetimler ile birlikte sosyologlar, ekonomistler, mühendisler, mimarlar, plancılar ve peyzaj mimarları gibi farklı disiplinlerin birlikte çalışmasının yanısıra yerel halkın görüş ve önerilerine de yer verilmesi daha sağlıklı sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

- Adanalı, Y. (2011). Dünyadan kent hakkı için kentsel mücadele örnekleri: Hindistan, Dominik Cumhuriyeti, Brezilya, Venezüella ve ABD, *Eğitim, Bilim, Toplum*, 9 (36), 14-36.
- Arapkirlioğlu, K., ve Yener, Z. (1996). Avrupa Kentsel Şartı, *Ada-Kentliyim Dergisi*, Haziran-Ağustos, 75-98.
- Akkoyunlu Ertan, K. (2008). Kentli hakları ve kente karşı suç bağlamında kentli etiği, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* 20, 25 Kasım 2013 tarihinde <http://www.mugla.edu.tr/data/06020000/belgeler/01-%20k%C4%B1v%C4%B1lc%C4%B1m%20akkoyunlu%20ertan.pdf> adresinden alınmıştır.
- Aktaş Polat, Y. (2000). Küreselleşme sürecinde yeni bir kentsel iç mekân örgütlenmesi olarak güvenli siteler, 25 Kasım 2013 tarihinde iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/1427/file/yelizapolat.pdf adresinden alınmıştır.
- Akyol Altun, D. (2008). Yeni yaşam tarzları: kapalı konut yerleşkeleri (new life styles: the gated communities), *DEÜ Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10 (3), 73-85.
- Ataöv, A., ve Osmay S. (2007). Türkiye’de kentsel dönüşüme yöntemsel bir yaklaşım, *METU JFA*, 2007/2 (24.2), 57-82.

ATAŞ Terminali, 4 Aralık 2012 tarihinde <http://www.atasterminal.com/history.htm> adresinden alınmıştır.

Avrupa Kentsel Şartı. (1992). 4 Aralık 2012 tarihinde www.coe.int adresinden alınmıştır.

Avrupa Kentsel Şartı. (1992). 4 Aralık 2012 tarihinde http://www.cankaya.bel.tr/oku.php?yazi_id=470 adresinden alınmıştır.

Balaban, O. (2013). Neoliberal yeniden yapılanmanın Türkiye kentleşmesine bir diğer armağanı: kentsel dönüşümde güncelin gerisinde kalmak. *Müstesna Şehrin İstisna Hali*, 51-78. İstanbul: Sel.

Balbo, M. (1993). Urban planning and the fragmented city of developing countries. *Third World Planning Review*, 15 (1), 23–35.

Balkır, Z. G. (2010). Konut hakkı ve ihlalleri: kentli haklarının doğuşu. *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II*, 339-358.

Basın Açıklaması. (2013). TOKİ web sayfası. 02 Ağustos 2013 tarihinde <https://www.toki.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Bektaş, B. (2011). Kapalı siteler üzerine yerel bir değerlendirme: Mersin örneği. *Toplum ve Demokrasi*, Yıl 5, Sayı 11, Ocak-Haziran, 97-114.

Blakely, E. J., ve M. G. Synder. (1997). *Fortress America: Gated Communities in the United States*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

Candaş, E. (2007). İstanbul'da dışa kapalı konut sitelerinin tasarımında güvenlik konusunun irdelenmesi. *İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmış Yüksek lisans Tezi*, İstanbul.

- Coşgun, N., Aydın E.Ö., ve Uzungüngör, F. (2011). Konut sunumunda lojman modelinin Türkiye’deki gelişimi. *Mimarlık*, 358, 56-61.
- Çağatay, M. (2003). Türkiye’de toplumsal eşitsizliklerin kaynağı olarak kurumsal kimlik. *Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi*, Ankara
- Çavdar, A. (2013) Orta sınıfın evi. *Müstesna Şehrin İstisna Hali*, 149-164. İstanbul: Sel.
- Çavdar, T. (1973). *Türkiye’de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı*. Ankara: TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Çelik, F. (2007). Türkiye’de iç göçler: 1980-2000, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007 (1), 87-109.
- Çoban, A. (2012). Cumhuriyetin ilanından günümüze konut politikası, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75-108.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT.
- Duru, B. (2001). Gökdelenler ve kent. *Prof. Dr. Cevat Geray'a Armağan*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 331-362.
- Duru, B. (2005). Avrupa Birliği kentsel politikası ve Türkiye kentleri üzerine, *Mülkiye Dergisi*, 29 (246), 59-76.
- Erkilet A., (2013). “Düzgün aileler“ “yeni gelenler“e karşı: Korku siyaseti, tahliyeler ve kentsel ayrışma, *Müstesna Şehrin İstisna Hali*, 127-149, İstanbul: Sel.
- Es, M. (2000). “Kent yönetimi, kentleşme ve göç : sorunlar ve çözüm önerileri II.” *Yerel Siyaset Dergisi*, 30, 15–20.

Faaliyet Özeti, (2014). TOKİ web sayfası. 07 Temmuz 2014 tarihinde <https://www.toki.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Firidin Özgür, E. (2006) Sosyal ve mekânsal ayrışma çerçevesinde yeni konutlaşma eğilimleri: kapalı siteler, İstanbul, Çekmeköy örneği, *Planlama*,2006(4), 79-93.

Geniş, Ş. (2012). Güvenlikli siteler, *İdeal Kent Araştırmaları Dergisi*, 1 Ağustos 2014 tarihinde <http://www.idealkentdergisi.com/makaleler/c4a2efc2-ca0.pdf> adresinden alınmıştır.

Harvey, D. (2009). *Kent hakkı*, 8 Ekim 2012 tarihinde http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=46507 adresinden alınmıştır.

Harvey, D. (2008). The right to the city, *New Left Review*, 53, 23-40.

Johnson, C. (2011). Toplumsal hareketler, afet iyileştirme ve risk azaltma: kent hakkını yerleştirmek, *Eğitim Bilim ve Toplum Dergisi*, 9 (36), 74-95.

Kan Ülkü, G. (2010). *Advertising media and housing production: gated communities of İstanbul in the past*. Yayımlanmış doktora tezi, İzmir İleri Teknoloji Enstitüsü, İzmir.

Karasu, M. A. (2008). Kentli haklarının gelişimi ve hukuki boyutları, *TBB Dergisi*, 78, 37-52.

Karasu, M. A., ve Gültekin, N. (2012). TOKİ (Toplu Konut İdaresi) konutlarının müşteri memnuniyeti açısından değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi İİB Dergisi*, 33 (2), 283-404.

Karakurt E., ve Fırat Z. (2012). Kentsel Mekândaki Değişimler ve Kişilerin Konut Tercihleri: Bursa Örneği. *Business and Economics Research Journal*, 3 (1), 173-190

Keleş R., (1973). Konut Sorunları ve Politika. *Şehircilik, Sorunlar, Uygulama ve Politika*, Ankara: Sevinç Matbaası..

Keleş R. (1995). Sağlıklı kentte yaşama hakkı, sağlıklı kentler ve inşaat mühendisliği. *TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Yayını*, İzmir.

Keleş, R. (1993, 2007). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitapevi.

Konut Programı (2014). TOKİ web sayfası. 03 Temmuz 2014 tarihinde <https://www.toki.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Köksal, F., ve Eliş Y.Y. (2011). Hukuk sisteminde suç ve unsurları hukuk sisteminde sorumluluk ve unsurları. *Teftiş Kurulu Başkanlığı Eğitim Semineri*, Antalya.

Le Corbusier, (2009). *Atina Anlaşması*. İstanbul: YKY.

Lefevbre, H. (2011). Kent hakkı. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9 (36), 140-152.

Markoç, İ. (2012). Türkiye’de cumhuriyet döneminden itibaren uygulanan konut politikaları. 13 Ocak 2013 tarihinde

http://www.academia.edu/5862762/Turkiyede_Cumhuriyet_Doneminden_Itibaren_Uygulanan_KOnut_Politikalari adresinden alınmıştır.

Mayer, M. (2011). Kentsel toplumsal hareketlerde kent hakkı. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36), 154-182.

Ökmen, M., ve Canan, K. (2009). Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Türk kamu yönetimi, *Yönetim ve Ekonomi*, 16 (1), 139-171.

Öndül, H. (1998) *Kentli haklarının kavramsal temelleri*. 13 Ocak 2013 tarihinde <http://www.ihd.org.tr/makale/kent4.html> adresinden alınmıştır.

Palabıyık, H. (2004). Avrupa Kentsel Şartı. Z. Toprak, H. Yavaş, M. Görün (Ed.), *Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları*, (197-253), İzmir: Birleşik Yayınları.

Penpecioglu, M. (2011) "Kapitalist kentleşme dinamiklerinin Türkiye'deki son 10 yılı: Yapılı çevre üretimi, devlet ve büyük ölçekli kentsel projeler", *İnşaat Ya Resulullah*, 270, 62-73.

Perouse, J. F. (2013). Kentsel dönüşüm uygulamalarında belirleyici bir rol üstlenen Toplu Konut İdaresi'nin (TOKİ) belirsiz kimliği üzerine birkaç saptama, *Müstesna Şehrin İstisna Hali*, s. 81-95, İstanbul: Sel.

Perouse, J. F., ve Danış, A. D. (2005). Zenginliğin mekanda yeni yansımaları: İstanbul'da güvenli siteleri, *Toplum ve Bilim*, 104, 92-123.

Resmi Gazete, 12 Mayıs 2004

Sarpkaya A., ve Koçhan A.(2011). Bir kentsel dönüşüm ironisi: Osmaniye'de yapılan yeni toplu konut uygulamaları, *Ç.Ü Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 26 (3), 71-79.

- Savaş Yavuzçehre P., ve Evinç Torlak S. (2006). Kentsel yaşam kalitesi ve belediyeler: Denizli Karşıyaka mahallesi örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 187-204.
- Sey, Y. (1998). Cumhuriyet döneminde konut 75 yılda değişen kent ve mimarlık, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Tarih Vakfı Ortak Yayını*, 273-296.
- Seyhan, S., ve Berkal, Ö. (2011). *A survey on the social and spatial characteristics of gated communities in Ankara*, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Sezen, İ. (2014). Zaman gazetesi. 7 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.zaman.com.tr/> adresinden alınmıştır.
- Sosyal Donatılar. (2014). TOKİ web sayfası. 03 Temmuz 2014 tarihinde <https://www.toki.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Şengül, T. (2013). Kentsel dönüşümün güncel tarihi, distopya ve ütopya, *Bir+Bir dergisi*, Nisan, 21, 20-26.
- Şentürk, H. (2008). Kent hukuku ve kentli hakları rehberi, 18 Nisan 2013 tarihinde <http://www.platodanismanlik.com/v2/images/k20.doc> adresinden alınmıştır.
- Şen, S. (2012). Kentlilik üzerine düşünmek. *Toplum ve Bilim*, 124, 103-125,
- Taşçı, H. (2012). Toplumsal sürdürülebilirlik bağlamında kentsel ayrışma, kapalı konut siteleri veya sivil lojmanlar sorunu. Yıldız, F. ve Güneş, Ü. (Ed.) içinde *I. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi, Bildiriler Kitabı*, 29 Haziran-01 Temmuz 2012, 1, 7-22, Konya.

T. Emlak Bankası web sayfası:
<http://www.tasfiyeemlak.com/sayfalar.asp?LanguageID=1&cid=2&id=11&b=detay>

Tekeli, İ. (Ed.) (1996). *Konut araştırmaları sempozyumu*. Ankara: TC Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı

Tekeli, İ. (1998). "Türkiye'de Cumhuriyet döneminde kentsel gelişme ve kent planlaması". *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık İçinde İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları*.

TÜİK (2014). 21 Temmuz 2014 tarihinde <http://www.TÜİK.gov.tr/VeriBilgi.do> adresinden alınmıştır.

Mersin Akdeniz Kentsel Yenileme (Gecekondu Dönüşüm) Projesi, (t.y.), 12 Kasım 2012 tarihinde,
<https://www.toki.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF3765F020A27124F8> adresinden alınmıştır.

Tarihçe. (2014). TOKİ web sayfası. 03 Temmuz 2014 tarihinde <https://www.toki.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

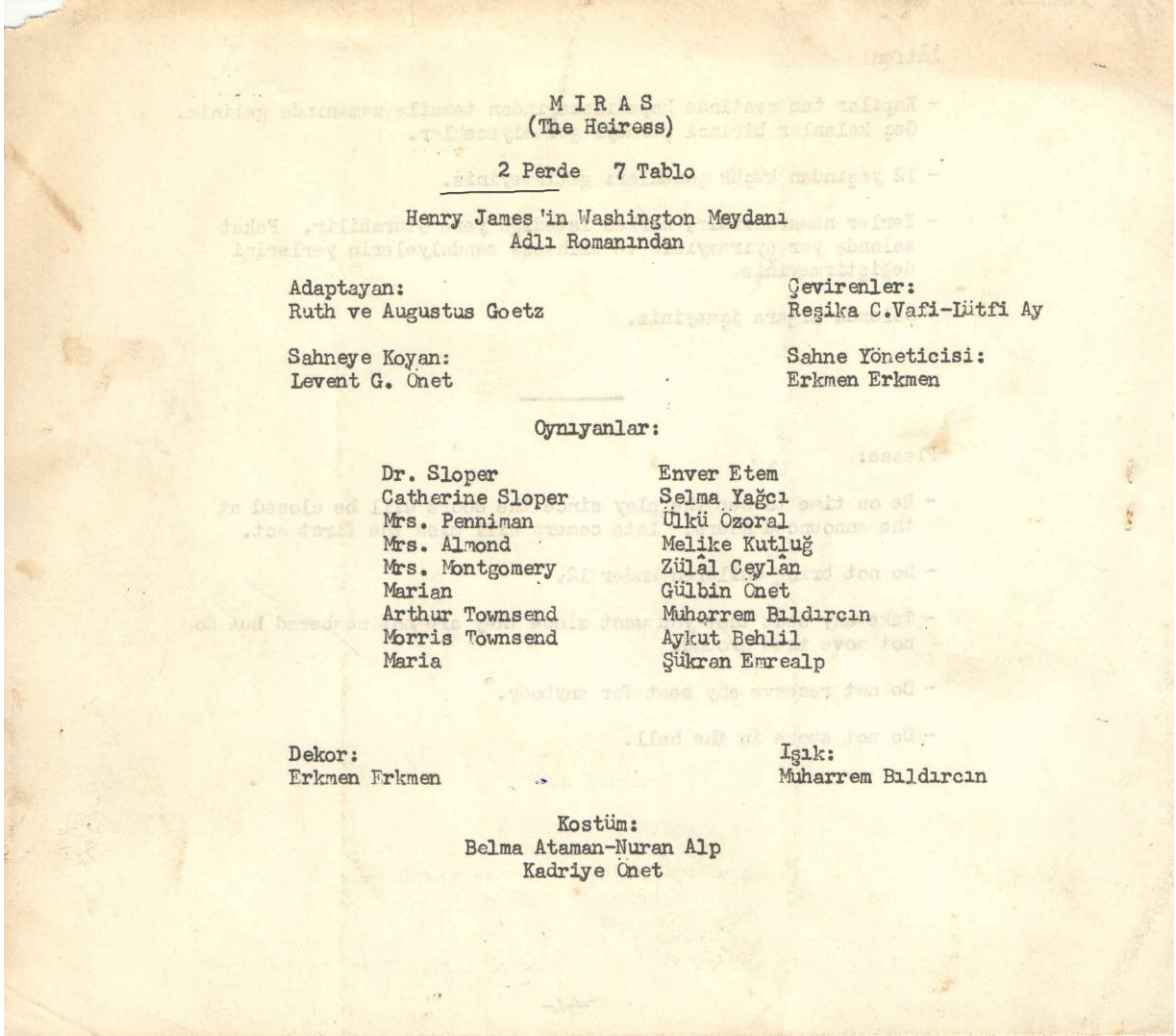
Toprak, Z., Yavaş, H., ve Görün, M. (Ed.). (2004). *Yerel ve bölgesel yönetimler kongresi anlaşmaları*, Avrupa Konseyi, İzmir, Birleşik Yayınları, 197-253

Tümer, H.Ö., ve Dostoğlu, N. (2008). Bursa'da dışa kapalı konut yerleşmelerinin oluşum süreci ve sınıflandırılması. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 13 (2),53-68.

- Tümer, H.Ö. (2006). *Dışa kapalı konut yerleşmelerinin bursa'daki örnekler kapsamında değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Türkün, A. (2011) İstanbul'da kentsel dönüşüm: mekanı değişen yoksulluk. *Herkes İçin Kent, Herkes İçin Planlama: Akıllıca, Adaletle, Dünya Şehircilik Günü 7. Türkiye Şehircilik Kongresi Yeniden*, 15-19.
- Uysal, E. Ü. (2006). Soylulaştırma kuramlarının İstanbul'da uygulanabilirliği: Cihangir örneği, *Planlama*, 2006 (2), 77-92.
- Uzunçarşılı, C. (2011). Kent hakkı yeniden hayat bulurken, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9 (36), 31-55.
- Ünsal, B. (1935). Ar ve memleket mimarlığının kronolojisi üzerine düşünceler, *Arkitekt*, 6 Haziran 1935, 182-186.
- Yılmaz B., (2009). "Çağdaş" kent-"çağdaş" konut: kentsel dönüşüm ve dönüştürülen yaşam alanları, *Toplum ve Demokrasi*, 3 (5), 151-160.
- Yörükoğlu, F. (2009). *Türk belediyeciliğinin gelişim süreci* 12 Haziran 2014 tarihinde <http://www.mevzuatdergisi.com/2009/03a/02.htm> adresinden alınmıştır.
- Yücel, H., ve Aksümer G., (2011). Kentsel dönüşüme karşı kent hakkı mücadelesi: Kazım Karabekir mahallesi'nde mekansal kimlik ve dayanışma örüntüleri, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36), 117-139.
- Zeren, F., ve Kılınç Savrul, B. (2012). Türkiye'de şehirleşmeyi etkileyen faktörler: mekansal ekonometri analizi, *Journal of Yasar University*, 28 (7) 4749 – 4765.

EKLER

EK 1: Tiyatro Metin Örneği: Tümer Özoral Arşivi

ATAŞ MENSUPLARI İÇİNDİR. BAŞKA HİÇBİR YERDE NEŞREDİLEMEZ.

Sayın ATAŞ'lılar:

Haklı bir gurur ve coşkuyla kutladığımız 25. yılda, ATAŞ'ı bugüne getiren, tüm emeği geçenlere şükran, takdir ve en iyi dileklerimi sunarım. Çok zor şartlarda ve çok başarılı bir çeyrek asır geçirdik. Gururla söyleyebiliriz ki bu geçen zaman içinde her türlü zorluklarda birlik beraberlik ve sevgi duygularımızı asla yitirmedik. Bu duygulardır ki bizi buraya getirdi, bu duygular bizi daha nice başarılı yıllara götürmede en büyük etken olacaktır. Buna içtenlikle inanıyorum.

Bu sevinçli yıl dönümünde düzenlenen "Aile Piknik Günü" ATAŞ'lıya yakışır olgunluk ve güzellik içinde geçmiştir. Mutlu günümüze katılan tüm konuklarımız da aranızda bulunmaktan ve bu sevinci sizlerle paylaşmaktan mutlu olmuşlardır. Onların takdir ve iyi dileklerini sizlere tekrar iletmek isterim.

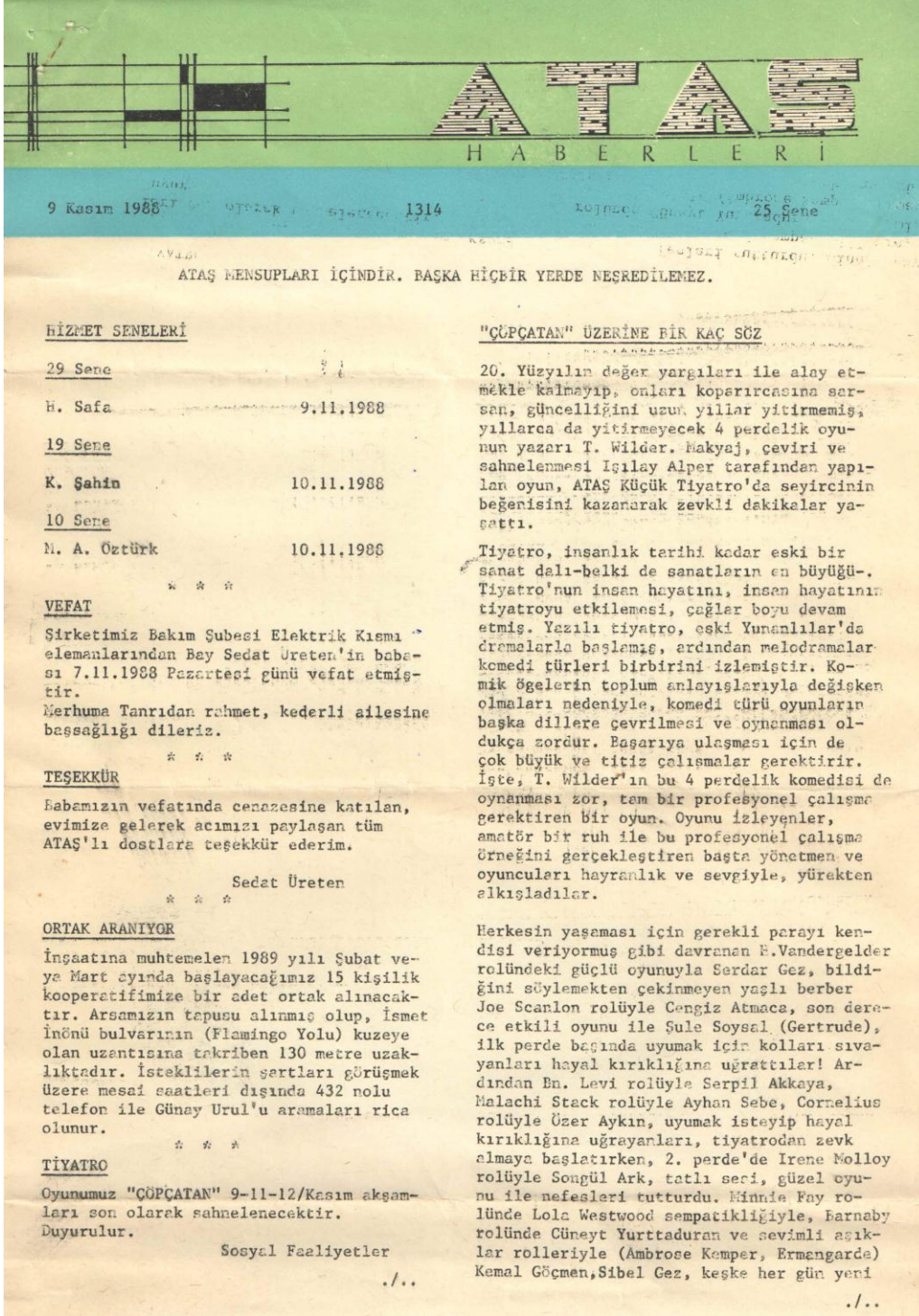
Çok başarılı geçen ve çok iyi bir organizasyon örneği veren İlişkiler Şubesi, Sosyal Faaliyetler Komitesi, Piknik Komitesi, ATAŞ Mütahhitleri ve tüm ATAŞ'lılara takdir, teşekkür ve en iyi dileklerimi sunar, ben ve eşim tüm ATAŞ'lılara, eşlerine ve çocuklarına mutlu, sağlıklı ve başarılı nice yıllar diler, saygılarımızı sunarız.

R. H. Walker

MOBIL OIL CORPORATION'IN MOBIL AVRUPA
BÖLÜMÜ BAŞKANI MR. HINTON'DAN ALINAN
25. YIL KUTLAMA MESAJI AŞAĞIDADIR.

"ATAŞ'ın 25. sene-i devriyesini candan kutluyoruz. Meydana getirilen mümtaz sonuçlar bütün çalışanların kendilerini işlerine vakfederek, güzel ve başarılı çalışmalarının eseridir. Gelecek 25 yıllar için en iyi dileklerimizle.

DAVIS/HINTON "

EK 3: Ataş Gazetesi: Tümer Özoral Arşivi

EK 4: Tiyatro, Tümer Özoral Arşivi

EK 5: Tiyatro, Tümer Özoral Arşivi

EK 6: ATAŞ açılış töreni, Tümer Özoral Arşivi

EK 7: ATAŞ açılış töreni, Tümer Özoral Arşivi

EK 8: Halkoyunları gösterisi, Tümer Özoral Arşivi

**Mersin Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilimleri Bölümü**

Bu anket Mersin Üniversitesi lisansüstü çalışmaları kapsamında yürütülen bir araştırmanın parçası olarak kullanılacaktır. Kişisel bilgileriniz ve ankette verdiğiniz bilgiler gizli tutulacak, araştırmada yer alan eğitmenler dışındaki kişiler ile paylaşılmayacaktır.

Bu anket, ATAŞ lojmanlarında yaşamış olan kişilere, ATAŞ lojmanlarının yapısını ve konut alanının durumunu belirlemek üzere yapılmaktadır. Gösterdiğiniz ilgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Ankete Katılanlara ait bilgiler:

ATAŞ'ta çalışan aile bireyinin görevi:

Yaşınız:

Kaç yıl ATAŞ Lojmanlarında ikamet ettiniz:

İkamet ettiğiniz konut tipi:

A tipi	B tipi	C tipi	O tipi	P tipi
--------	--------	--------	--------	--------

ERİŞİLEBİLİRLİK	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok Kötü
Konut alanının sağlık kurumlarına uzaklığından memnuniyet					
Konut alanının eğitim kurumlarına uzaklığından memnuniyet					
Konut alanının görev yerine uzaklığından memnuniyet					
Servislerden memnuniyet					
Otoparklardan memnuniyet					

KONUT ALANININ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok Kötü
Konut alanındaki çevre düzenlemesinden memnuniyet					
Konut alanındaki binadan memnuniyet					
Konut alanındaki sosyal imkanlardan memnuniyet					
Konut alanındaki yeşil alandan memnuniyet					
Konut yalıtım sisteminden memnuniyet					
Konutun ısıtma sisteminden memnuniyet					

GÜVENLİK (Yapısal/ Çevresel)	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok Kötü
Konut alanının doğal afetlere (deprem, sel, vb.) karşı güvenliği					
Konut alanının yangına karşı güvenliği					
Konut alanının hırsızlığa karşı güvenliği					

SOSYAL KÜLTÜREL HAYAT	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok Kötü
Konut alanındaki komşuluk ilişkilerinden memnuniyet					
Konut alanındaki sosyal ilişkilerden memnuniyet					
Konut alanındaki spor olanaklarından memnuniyet					
Konut alanındaki sosyal olanaklarından memnuniyet					

Anketimize katıldığınız için teşekkür ederiz. Verdiğiniz yanıtlar, yalnızca tez kapsamında kullanılacaktır.

EK 9: ATAŞ lojman sakinlerine uygulanan Anket Örneği

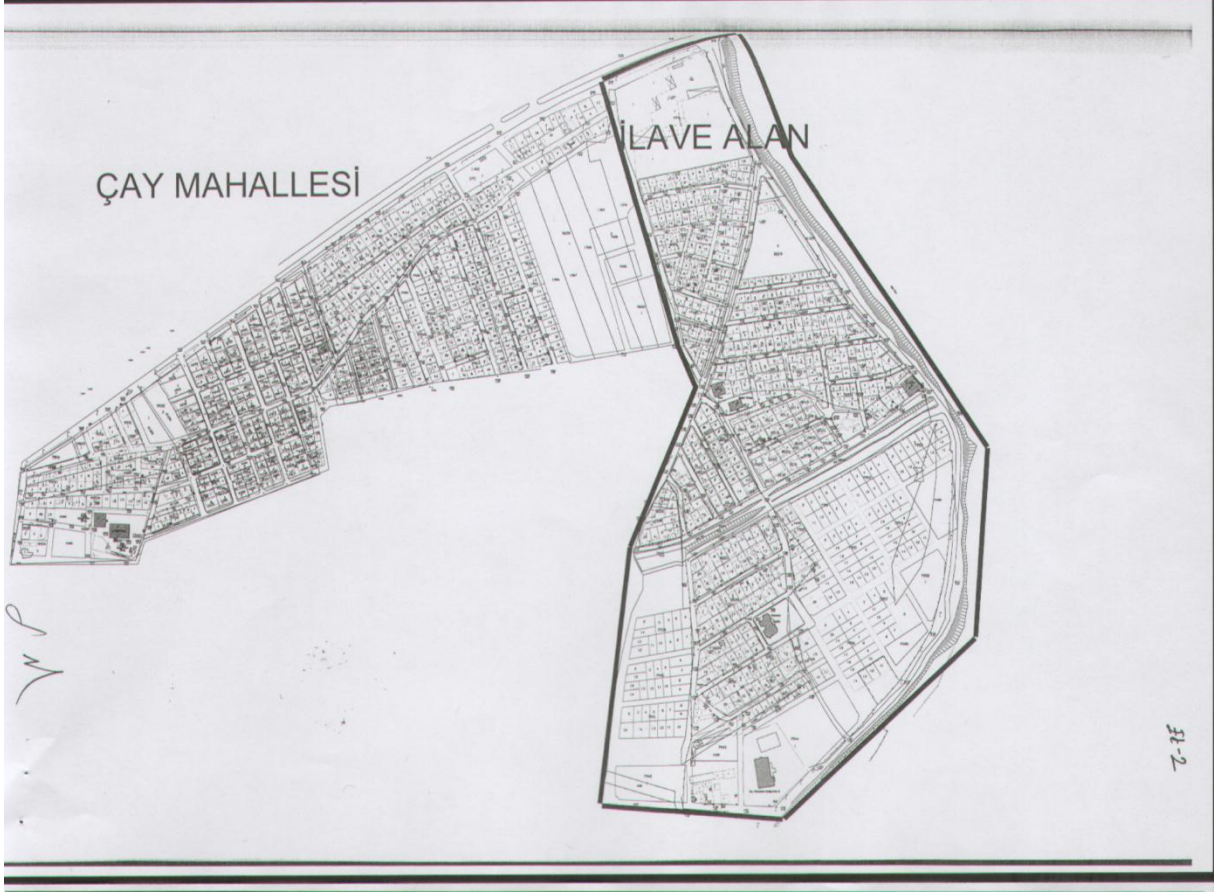
**29.12.2011 TARİHLİ RESMİ GAZETEDE YAYIMLANAN BAKANLAR
16.12.2011 TARİHLİ VE 2011/2527 SAYILI KARARNAME**

Karar Sayısı : 2011/2527

Mersin İli, Akdeniz İlçesi, Özgürlük Çiçek ve Çay mahallelerinde bulunan ve ekli haritalar ile listelerde sınır ve koordinatları gösterilen alanlarda yer alan taşınmazların Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından acele kamulaştırılması; 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun 27 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'na 16/12/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Recep Tayyip ERDOĞAN Başbakan			Abdullah GÜL CUMHURBAŞKANI
B. ARINÇ Başbakan Yardımcısı	M. ŞİMŞEK Başbakan Yardımcısı V.	B. ATALAY Başbakan Yardımcısı	B. BOZDAĞ Başbakan Yardımcısı
S. ERGİN Adalet Bakanı	F. ŞAHİN Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı	E. BAĞIŞ Avrupa Birliği Bakanı	N. ERGÜN Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı
F. ÇELİK Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	E. BAYRAKTAR Çevre ve Şehircilik Bakanı	A. DAVUTOĞLU Dışişleri Bakanı	M. Z. ÇAĞLAYAN Ekonomi Bakanı
T. YILDIZ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	S. KILIÇ Gençlik ve Spor Bakanı	M. M. EKER Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı	H. YAZICI Gümrük ve Ticaret Bakanı
İ. N. ŞAHİN İçişleri Bakanı	C. YILMAZ Kalkınma Bakanı	E. GÜNAY Kültür ve Turizm Bakanı	M. ŞİMŞEK Maliye Bakanı
Ö. DİNÇER Milli Eğitim Bakanı	İ. YILMAZ Milli Savunma Bakanı	V. EROĞLU Orman ve Su İşleri Bakanı	
	R. AKDAĞ Sağlık Bakanı	B. YILDIRIM Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı	

EK 10: Kararname, Mersin Akdeniz Belediyesi

EK 11: Kamulaştırılan ATAŞ Sahası, Mersin Akdeniz Belediyesi